

Na blejskem otoku.

S ponižno sklonjeno glavó
 Sem stopil v Marijin hram,
 Uprl oči v Brezmadežno;
 Ne mislite, da se bahám.

Ponižno sklonjeno kleči
 Pobožno ljudstvo v klopeh,
 Nekteri drže se žalostno,
 No — drugi drže se na smeh.

Tam gori zre pa Davidnja
 Po beli cerkvi dol,
 O ko bi res le živa bila,
 Zaslúžila bi prestol.

In sél in gledal sem, kakó
 Lepó molilo si ti,
 Pobožno ljudstvo romarsko,
 Za božje milosti.

Najpréj je prišla, Bog ve, Bog ve,
 Al' angelček ali demón,
 Prijela za vrv je s prebelo rokó
 In ténko zaklenkal je zvon.

»Oj sveta božja Poróдика,
 Pred svetoj velikoj nočjoj
 Ostavil me je; da vrne se, daj,
 Galantni stotnik moj.

Kakó me je vozil po tihih valéh
 Ta bleði, prekrasni mož . . .
 Kaj ne, o božja Poróдика,
 Da me uslišala boš?»

No, druga pride ženka stará
 S tresočo, kočeno rokó,
 Da tudi ona zacingljá
 In milost veliko dobó.

»Prišla sem stara revica
 Na zvonček zacinglját,
 Da šel bi iz osme šole moj sin
 V ljubljanski lemenát.

Pa prej je mislil biti kaplan,
 Pa zdaj neče slišati več,
 O daj, da bi Dunaj in doktor in jus
 In druge skušnjave šle preč.»

In tretji se bliža gorjanski kmet
 In prime nerodno za vrv,
 V oltar upre zaupljívi pogled
 In tožno namrši obrv.

»Oh, padarji jo zdravijo
 S planinskimi rožicami,
 A vendar nič ne odpravijo,
 Umrla bo vbožica mi.

Pa če bi umrla ženica mojá,
 Kdo naj bi tolažil njih jok?
 Pomisli, o mati Jezusova,
 Da ímam pet majhnih otrok.

In ako bi nosil Jezuščka
 Z osličkoim le Jožef samó,
 Pomisli, kakó bi pač Jožefu
 Nerodno in težko biló.

Oh, daj, da ozdravi ženica mojã,
In jaz obljubim ti v dar
Tri srčka voščena in tebi v čast
Šest belih sveč v oltar.◀

Četrty nastopi — kedó je to?
Četrty bil sem jaz,
Ki sem prijel za milostno vrv
In gledal v Madónin obraz:

Čuj! Ljubita sinčka mater bolnó
In jo tolažita,
A med seboj se hudó, hudó
Ta sinčka sovražita.

In pride k majki prvi sin,
Zdravil najboljših nesoč,
In z drugimi pride drugi sin,
Ko bliža temna se noč.

»Ná, majka, sprejmi zdravila le-ta,
Gotovo ozdrávela boš!◀

»Kaj tvoja, moja vzela bo
Iz lepih planinskih rož!◀◀

»Seveda, seveda, le proč od nje,
Ná, majka, tó-le pij...!◀
»Nikdár tegã ne dopustim◀◀,
Brat drugi govori.

Takó se brata prepirata,
A majka umira med tèm,
A jaz, ki ljubim jo tudi gorkó,
Pribežal sem k tebi sem.

O sveta božja Poródica,
Usmili, usmili se nas,
Sprijazni brata sovražnika,
Saj je že zadnji čas...

Mihael Mihajlov.

Vem.

Vem, da svet za taboj gleda,
Vem, kaj pravi, da si lepa;
Ali sodbo to, seveda —
Svet samó po vnanjem sklepa...

Mene duša tvoja vleče,
Ki je zlata kot nebesa,
Ki nedolžna ti leskeče,
Kakor biser iz očesa.

I. N. Resman.

Sirota.

Poleg okna v koči mali
Prede na kolo sirota,
In pri peči teta stara
Niti tanke v klobke mota.

Vrsta sank drsi po cesti
Z družbo praznjo in veselo —
Svatom zvon na čast zapoje,
Ko dojdó pred cerkev belo...

Starka hitro se prekriža:
»Kaj že ,večno luč' pozvanja?◀
Dekle prebledi, zajoče —
Kaj li njej ta zvon naznanja?

I. N. Resman.

V krvi.

Spisal Fran Govekar.

(Dalje.)

VIII.

Gradžčakinja Žuljanka je imela poset.

Bile so prišle njene najintimnejše prijateljice: gospa sodnica, gospa notarka in gospica zdravnikova ter četrterica gospodov: Rihard Berčič, edinec bogatega tvorničarja, ritmojster pl. Jekler, slikar Tužen in profesor dr. Čeh.

»Entre nous povedano, ni-li to velik škandal . . . taka zoroka!? — On polumilijonar, ona pa beračica!«

Gradžčakinja, lepa, visoka, bujna, jedva osemindvajsetletna vdova, črnolaska velikih, žarkogledih oči in krasnih belih zob je pričela s tem nov pogovor. Jezno so se ji svetile oči, in klasični obrazek se ji je silil v ogorčen izraz.

»Kdor mnogo ima, mnogo velja; kdor pa nič nima, ga tudi nihče ne pozna,« se je odzval profesor. »Dr. Pajk je bogatinec, zato ugleden mogotec, ki si more in sme privoščiti celo — ubogo, a lepo nevesto.«

»Tudi jaz vam moram ugovarjati, milostljiva prijateljica,« se je oglašil hohnjaje Berčič, mladenič nervozno elegantne in ekstremno moderne toalete ter z geometrično natančnostjo počesljanih redkih las in na obeh straneh nosu enako navihanih brkic. »Pardon . . . tisočkrat pardon, milostljiva, toda moj princip je: v ekstravaganci je užitek!«

»Kaj hočete reči s tem svojim principom, mon cher ami?« je vprašala Žuljanka.

»Pardon, ako sem bil nejasen! Moj princip je torej: sladoled z vročim čajem . . . salon in kravarica . . . Ganimed in Venera . . . eau de cologne in smrad hleva . . . eh, saj me razumete!«

»O fej, fej! Tak princip! Uh! Kolika nemorala . . . sram me je!« se je jezila navidezno sodnica, nežna plavolaska bledega, finega obrazka in sanjavih, hrepenečih oči.

»No, no, ma bell' amie,« jo je tešila grajščakinja, »ne bodi tako malomestna! Rekla sem že, da smo entre nous . . . zato se lahko pomenimo o vsem. Saj vendar nismo kratkokrile goske! Nili tako, mile moje prijateljice? — No, vidiš, ma petite! Sicer pa je gospoda Berčiča princip prav realen, in zdi se mi, da mi je pravil nekdanj gospod doktor nekako isto načelo iz nekega filozofa . . .«

»Da, da, milostljiva . . . iz filozofa Schopenhauerja. Vsa čast vašemu spominu!« je pristavil naglo dr. Čeh.

»Quod erat demonstrandum, milostljiva! Mhe, ogenj in voda — Goljat in palčkovka — Helena in Terzit — i. t. d. — i. t. d.« se je oglašil še ritmojster, šepetajoč z gospico zdravnikovo, bohotno razcvelo brinetko na pragu mladosti. »Tudi jaz bi vam vedel povedati slučaj iz lastne ljubavne prakse, a . . . mhe!« . . .

. . . ne verjeli bi vam ga . . . ha, ha!« je pritaknila notarka, majhna, živa debeluška, sedeča tik Tužna, ki je bil zaljubljen v njene male noge in roke.

»Oho, ne verjeli! — Protestujem svečano, da dvomite o istinosti mojih besed . . . oficir sem, milostljiva!«

»Ah, ah, s tem argumentom me ne prepričate, gospod ritmojster! Med ženskimi ste le mož, galanten in ljubezniv in . . . in lažniv . . . ha, ha! — da, lažniv mož.«

»A vaš slučaj, gospod ritmojster?« je silila radovedna zdravnikova. »Jaz vam verujem vse, vse . . . ha, ha!«

»Da, da, vaš slučaj, monsieur chevalier!« je silila tudi Žuljanka. »A ta mora biti eklatanten dokaz, da je Berčičev princip dober!«

»O gotovo, gotovo, moja mila« . . . je odgovoril ritmojster ter, položivši svojo na temenu plešasto glavo na naslonilo stolovo, prižgal novo cigareto, zavihnil važno svoje junaške brke ter začel malomarno pripovedovati:

»Mhe — da, divizijske vaje smo imeli — mhe, da — pričetkom minole jeseni — tam okoli Studenca, Kremenice, tja do železnične postaje . . . no, postaje? — vrag, za imena imam tako slab spomin! — Ravno smo vrgli z energično atako dveh eskadronov celo levo sovražnikovo krilo. Nato smo dobili povelje, naj se umaknemo za gozdič,

ki se je razprostiral prav južnozahodno ob nizkem hribcu . . . da, da, južnozahodno — za kraje imam izvrsten spomin. Poskakali smo z utrujenih konj, da se malo izpočijejo in napasejo; moštvo in častništvo je posedlo po travi in parobkih. Nevarnosti nobene . . . povsod vedete — žeja strašna — vse stekleničice prazne. — Tu se spomnim, da sem opazil med vajo pred gozdičem malo, okusno zidano poslopje — mhe, da, vilo novorenesanškega sloga. Za to imam izvrsten spomin. Grmenje topov in prasketanje pušk se je oddaljevalo čim bolj v stran . . . Hitro prekoračim gozdič, vevši skrajnji vedeti, naj me poišče, če treba, ob vili. Še deset korakov in — evo vile z vrtom in logom! Na vrtu pa lopa. Grem mimo — mhe! — v lopi šiva krasno dekle . . . menda sobarica, z belim predpasnikom, v kratkem krilu, izpod katerega so se videle — ah! — male nožice, in — ah! — lepe fine ročice, gole preko komolca — mhe! — obrazek pa kot baš razcvel popek vrtnice. Mhe — skratka: dekle, da ni treba lepšega . . . a, mhe — sobarica, postrežkinja! — Salutiram . . . dekle zardi in povesi oči kot najsramežljivejša inštitutka . . . »Mhe — golobičica — žejen sem . . . malo vode, mhe . . .« Nič odgovora. Samo pogleda me — ah, tisti pogled! — pa steče iz lope . . . Torej nič? — Mhe, evo je — za hip se zopet vrne s kupo vode. Izpijem. »Hvala, golobičica! — kako ti je ime?« — Ne pove. — »Čigava si?« — Ne pove — Mhe! Sedem na široko klop, ovijem obe roki okoli njenega pasu — eh, ta stas! — posadim jo poleg sebe . . . branila se je — mhe, vrag, močna je bila! — a preprosim jo, pa hvalim njene jamice v licih, njene krasne modre oči, njene zobke, ročice, nožice. In konec? — Polagoma jo je minevala plahota, in v četrti ure je bila že pogumna tako, da me je hotela zadušiti — ah! — s poljubi! — Mhe, faktum, faktum! — A poljubi tiste sobarice . . . mhe, še nikdar takih! — Da, da, princip gospoda Berčiča je pravi . . . sobarica in aristokrat . . . mhe! Quod erat demonstrandum!«

»Ha, ha, zakaj pa je zopet ne poiščete — pikantne sobarice, vi stari grešnik?« je vprašala zdravnikova malo pikirano.

»Iskal sem jo. Žal, vila je prazna . . . golobičica je izletela — kdo ve kam.«

»Bien, tres bien! Imejte torej svoje principe, nam pa pustite svoje!« — je odgovorila Žuljanka ter nadaljevala: »A naše bodoče razmerje do gospe odvetnice Pajkove št. II.? Tu treba novega principa! — Ona je vendar otrok razvpite loteristovke, ki je bila — pardon, gospoda! — tout simplement prijateljica pokojnega finančnega kontrolorja!«

»Kaj? — kaj? Je-li res!? — Škandal!« — je vikala lepa notarka in sklepala indignirano roke na svojih bujnih prsih.

»Da, javna tajnost je to, za katero samo njen mož ni vedel,« je pristavil dr. Čeh.

»Tak izrodek človeštva!« se je togotila zdravnikova.

»Bivša dekla — odvetnica!« se je zajezila sodnica.

»Tobačna delavka!« je dostavila Žuljanka. »Vojaška ljuba!«

»In s tako naj se pajdašimo? Nikdar!« se je hudovala sodnica.

»In zakaj ne, milostljiva?« je zinil hohnjaje Berčič. »Pardon! Moj princip je: ženska je ženska — da je le bogata ali pa lepa, fina, temperamentna . . .!«

»Mon cher ami, vi ste grozen človek! — Molčite vendar s svojimi principi!« ga je zavrnila grajščakinja nevoljno.

»Pardon, milostljiva — pa to je moj princip!«

»A kaj menite vi, gospod ritmojster?« — je vprašala notarka.

»Jaz? — mhe, jaz? — mhe, jaz se seveda popolnoma strinjam s tem, kar menite vi, milostljiva!« je odgovoril ritmojster.

Tu se odpro duri in sluga javi — odvetnika Pajka z nevesto.

Družba je kar onemela, ne vedoč, kaj storiti. In še predno je mogla Žuljanka kaj slugi odgovoriti, se je pojavila med vrati junaška postava Pajkova in njegove dražestne sedemnajstletne neveste Tončke. Obležena je bila okusno, drago in elegantno.

»Oprostite, milostljiva, da sem vas tako iznenada napadel!« je nagovoril odvetnik domačico. »No, smatral sem za dolžnost, da se vam prvi poklonim kot ženin ter vam predstavim svojo nevesto.«

»Ah, ah, koliko presenečenje! — Torej jaz naj vama prva čestitam? — Vso srečo — vso srečo, gospica!«

Žuljanka se je ljubeznivo naklonila Tončki ter ji ponudila roko. Potem jo je predstavil Pajk še ostalim gostom skupaj. Prepustivši Tončko damam, se je zapletel v pogovor z gospodi.

»Torej z volitvami se ne pečate več?« je vprašal odvetnika Tužen. »Škoda!«

»Saj ste čitali mojo izjavo — ali ne? Umaknil sem svojo kandidaturo že pred štirinajstimi dnevi. Kdo se bo ruval za tako nehvaležen posel, ako ga ljudje nočejo razumeti! Da bi stiskal vsakemu umazanemu volilcu smrdljivo roko, pa moledoval okoli zabitih kmetavzov, domišljavih 'purgarjev' in revolucionarnih obrtnikov za glasove, pa prosil, obetal in mazal . . . o, tega pa že ne! Moj program je bil jasen; razložil sem ga na shodih ustno, potem v »Prijatelju« in še v posebni brošuri. Pa da bi ga razlagal vnovič in vnovič v vsaki kme-

tiški bajti posebej — za to nimam niti časa, niti volje. Storil sem vse — žrtvoval veliko za dobro stvar . . . no, naš narod je še vedno neveden. Bodi! Saj mi tega ni treba! Naj volijo torej prihodnji teden reakcionarca sami sebi v sramoto!« —

Jezno je govoril Pajk te besede, a se delal, kakor da mu ne bi bilo za mandat prav nič. V istini pa ga je grizel poraz v dno duše. Umakniti se je moral s pozorišča pred poštenim Tirbičem, ki je bil priljubljen vsem nižjim in srednjim slojem narodovim.

Tirbič je prijazno občeval z vsakom ter rad kramljaj bodisi s kmetom, delavcem, obrtnikom ali pa meščanom. Poznal je temeljito želje in potrebe vseh svojih volilcev. Saj je živel vedno med njimi! — Tirbič ni bil sicer sijajen govornik, a beseda mu je šla od srca ter segla zopet poslušalcem v srce. Bil je miren človek; nikdar mu ni ušla jezna psovka, niti tedaj, ko so se posluževali agitatorji njegovega protikandidata vseh, tudi najpodlejših sredstev. Bil je resen, vztrajen in ljubezniv mož čistega značaja in najčistejših namenov. Sebičnosti, častilakomnosti mu ni mogel očitati niti njegov sovražnik. — Dočim je menil dr. Pajk, da se že ponižuje, ako izpregovori z okornim, a poštenim kmetom prijazno besedo, ter je smatral za veliko narodno delo svoje govore, katere je imel po mestnih dvoranah in nekaterih okoličanskih gostilnicah navadno le pred peščico svojih inteligentnih pristašev, je hodil Tirbič tudi med najpreprostejše ljudstvo ter mu govoril domače, jasno in trezno.

Ljudstvo ga je umelo, saj mu je govoril iz duše, ter ga je ljubilo. Zato pa so bile brezuspešne vse agitacije Pajkovih pristašev.

»Tega gospoda ne poznamo,« so rekali nekateri. »Doslej ga ni bilo še nikdar v naše kroge . . . kako more torej vedeti, kaj nas boli! In še sedaj ne kaže volje, da bi se seznanil z našimi težnjami neposredno. Zakaj ne pride v našo družbo, da mu povemo iz lica v lice svoje želje in svoje zahteve, če hoče biti naš zastopnik, naš zagovornik v svetli prestolici? Moško sedi z notarjem, adjunktom, nadučiteljem in bogatini . . . nas pa jedva pogleda. Morda ga je sram nas bornih kmetov, trpinov delavcev, obrtnikov? Pa dobro! Tirbič je drugačen človek. — On je naš mož, on pozna našo dušo in naše telo! Njega bomo volili.« —

Drugi pa so dejali: »Pajk je hinavec in lažnivec! On da bode deloval na to, da se razbremeni kmetovstvo, da se zajezi konkurenca veliki industriji z malimi obrtniki — pa on?! Ta človek, ki nima srca do obubožancev, kateremu se ne smili ni beraški kmetič, ni stradajoči rokodelec, temveč jima proda iz hleva zadnjo kravico in zarubi po-

sledujo postelj! — Pajk se je doslej vedno kazal pravega, krvoločno izsesavajočega — pajka našega ljudstva. Odkod' pa ima svoje velikansko premoženje? Od kmetijskih in obrtnjskih žuljev! — In da bi volili takega oderuha in neusmiljenca!?' —

Tretji pa so pili Pajkovo vino. »Zakaj bi se ga pa branili, če lahko plača! Saj je skoro milijonar! — Le pijmo ga! Bog ga živi! — Volili bomo pa navzlic temu vendar-le Tirbiča.« —

Dr. Pajk in njegovi agitatorji so kmalu spoznali, da bo zaman ves trud. Propadli bi gotovo z veliko manjšino. Čemu bi se blamovali?! — Na svojo veliko jezo in žalost se je torej odpovedal Pajk svoji kandidaturi, objavivši v svojem glasilu: »da se zahvaljuje vsem svojim mnogobrojnim pristašem za dobro voljo in preodlikujoči namen; da pa prosi, naj se pridružijo volilcem kandidata Tirbiča v znamenju sloge in ljubezni do milega naroda!« —

Na tak neodkritosrčen način se je rešil Pajk blamaže, katero bi mu bil brez dvombe priredil ogorčeni narod, ki vsekdar instinktivno sluti, kdo mu je res prijatelj . . .

Tončke se ni polotila v družbi grajščakinje, sodnice in notarke niti za trenotek zadrega. Pač je čutila njih prezirljive poglede in prisiljeno prijazni naglas govorice, pa to je ni motilo kar nič.

»Najlepša in najbogatejša sem med vami . . . menda pa tudi še najpoštenejša,« si je mislila, a se laskala vsaki posebej, govorila odločno in pogumno ter odbila naglo še tako prikrit napad hladno se držečih dam. Kretajoč se povsem neprisiljeno v bogati svoji toaleti, je imponovala počasi vendar-le damam, pričakujoč im, da vidijo v nji neokretno dekle, ki se izda vsaki hip kot bivša delavka. Ker je bila razen tega prelubezniva, a ponosna Tončka še izredna krasotica, si končno niso vedele drugače pomagati, nego z veliko prijaznostjo . . .

Potem sta se zaročenca poslovila, ponavljajoč svoje povabilo na poroko.

Ko pa se je približal tudi pl. Jekler, ki je stal dotlej v mraku tik debelega zastora, da se poslovi od Tončke, se je stresnila zaročenka, kakor bi bila stopila baš na mrzlo kačo. A le za hip! — Potem pa ga je pogledala s polnim očesom, v katerem je bilo izraženo rotnje: »Molči!« —

Ritmojster ji je stisnil krepko ponujeno ročico ter dejal nerazločno mrmraje: »Svojo kavalirsko besedo — milostljiva gospica!«

Samo Tončka ga je razumela ter, ljubeznivo se smehljuje, odšla s Pajkom in Žuljanko, ki ju je spremila do vrat.

»Evo je! — Deus ex machina! — Sedaj smo v pasti,« je izpregovorila domačica, vrnivši se v sobo. »Kaj naj storimo? Ali obolimo?«

»Čemu, milostljiva! — Meni gospica nevesta ugaja izredno!« — je ugovarjal Tužen. »Malo takih lepotic.«

»Cela dama . . . niti sledu, da je bila kdaj dekla! Pardon! — Moj princip se je obnesel!« je triumfoval Berčič.

»In ta toaleta! — To sigurno kretanje!« — se je čudila notarka.

»Pokojna odvetnica ji je bila dobra učiteljica,« — je razlagal dr. Čeh. »Razen tega je bila ravnokar na Dunaju skoro šest tednov v nekem inštitutu za neveste!«

»Pa bogata je tudi!« je dostavil pl. Jekler.

»Bogata?! — In prej niste . . .«

»Povedal nam je ravnokar Pajk sam: — čistih devetintrideset tisoč goldinarjev bo imela!« je nadaljeval pl. Jekler.

»In pri njeni lepoti je ta dota velika — za malomestne odnošaje jako velika!« je pristavil Čeh.

»Pa odkod ima tako premoženje, mère de Dieu!« je vpraševala strmeč Žuljanka.

»Podedovala je je po pokojni odvetnici! — Mhe! Kaj, čudno?!« je odgovoril ritmojster.

»Morebiti je torej že blaga rajnica želela to zvezo! Čudno, neverjetno!« je ugibala sodnica.

»Vse mogoče,« je dejala notarka. »Izredno jo je ljubila. Vzgajala jo je in pazila na-njo, kot bi bila njena hči.«

»Vsekakor . . . mhe, gospoda! se treba iznebiti malomestnih nazorov,« je izpregovoril ritmojster. »Jaz mislim . . . mhe — in upam, da se strinjate z menoj — da je treba vedno, posebno pa v tem slučaju uvaževati individualnost in vzgojo bolj, nego rojstvo in vse druge razmere gospice Tončke. Ona je lepa, bogata, fina — kaj hočemo še več! — Ugledna bo tudi. More-li ona kaj za svojo mater? — Ergo! Koliko poznamo gospic iz boljših . . . mhe! da — iz najboljših krogov, katerim ni nedostajalo ničesar, in vendar . . . mhe, kakšne so bodisi po omiki, bodisi po zunanosti! — Bodimo torej pravični in ne devajmo grehov njene že pokojne matere na rovaš gospice neveste Pajkove!«

»Bien, tres bien, mon cher ami! Tudi jaz se zlagam z vašimi nazeri. Ne bodimo preostri!« je pritrdjevala Žuljanka. »Koliko vzgledov imamo, da so se poročili ugledni možje z ženskimi iz najnižjih slojev! Državni pravdnik dr. Jug ima kmetico za ženo, sodni svetnik Grdinič

mesarjevo hčer, profesor Kraljič trafikantinja, profesor Žolna natakarico i. t. d. i. t. d. Vse te so sedaj čestite salonske dame!« —

In tako so bili zopet vsi složni v priznanju, da uboštvo ni sramota, in da je storil dr. Pajk popolnoma prav, ker se je zaročil s Tončko. — Lepota, denar, odlikovanje uglednega odvetnika, laskanje ljubeznive krasotice . . . vse to je vplivalo v hipu na nazore Žuljanke in njenih gostov.

Vox populi . . . !

In še dolgo so se pomenkovali o lepem paru, hvalili Pajkovo značajnost, nesebičnost in ljubeznivost, pa Tončkino krasno zunanost in dobro vzgojo.

IX.

Novoizvoljeni poslanec Tirbič je sklical v T., predno odide v državni zbor, svoj prvi veliki volilni shod, da razloži vsem volilcem skupaj svoj kulturni in politični program ter se domeni z narodom neposredno o njega najnujnejših željah.

Shod je bil sklican za četrto uro popoldne v največji trški gostilnici »Pri labodu«. A že kmalu po tretji uri so bili natlačeno polni vsi prostori do zadnjega kota. In še vedno so dohajali ljudje. Gostilničar je postavil precej miz in stolov še v obširni veži; ko so bili zasedeni tudi ti, so morali ostati oni, ki so prekasno došli, zunaj na vrtu.

Vsem prihodnikom pa je sijala z obraza samozadovoljnost, radost in zmagovitost. Smehi, vzkliki, kriki, glasno govorjenje, trkanje kupic in nazdravki so odmevali po prostorih.

Tudi dr. Karol Pajk je prišel s svojimi pičlimi pristaši na shod.

Moško je sedel blizu nizkega govorniškega podija, se z zaničljivim smehom oziral po narodu ter le včasih in izjemno naklonil milostno svojo pomadizovano glavo v jedva znaten pozdrav.

Zavist in silna jeza sta ga mučili.

Zakaj ne slavi danes on tega uspeha? — Zakaj ne more reči on: evo, vsi ti so moji somišljeniki — vsi ti mi v ljubezni in spoštovanju zaupajo varstvo svoje blaginje? — Zakaj je moral on sramotno zapustiti s tolikim ognjem zapričeti, s tolikimi žrtvami podpirani in s tolikim samozatajevanjem nadaljevani boj ter se umakniti človeku, ki ni niti bogataš, niti izučen jurist.

In s silnim sovraštvom je meril Tirbičeve volilce. V srcu pa je sklenil osveto narodu, ki se drzne odtegniti čast in zaupanje njemu, mogočnemu bogatinu in najuglednejšemu odvetniku.

»Hm, radoveden sem na to kramarsko politiko,« je zinil zasmehljivo napram sosedu, doktorju Strelu.

»Tudi jaz«, se je odzval Strel, Pajkov sodružnik. »Človek, ki nima vseučiliške izobrazbe — človek, ki ni niti pogledal preko ograje svoje filistrske domovine, tak naj igra važno ulogo v parlamentu, sredi samih izobražencev! Ha! kuriozno!«

»Da, da, kuriozno, gospod doktor!« je hitel uslužno urednik »Narodnega prijatelja«; »kolikokrat sem že dokazal tudi jaz, da imajo poklic za poslance edino le izobraženci, v prvi vrsti pravniki . . . zaman. Naš kmet in obrtnik na deželi sta še prezabita, da bi mogla umeti to.«

»Hvala Bogu, da imamo vsaj v mestih povsod še mi prvo, odločilno besedo,« je dodal zadovoljno Strel ter si pogladil svojo plešo. Bil je mlajši od Pajka, gigrsko eleganten, zraven pa kmetiško ošaben.

»Res je, res je, gospod doktor!« je pritrjeval suženjsko urednik. »Naša naloga bodi zato poslej, da raztegnemo svojo hegemonijo še na narod. Ako dosežemo to, se bo vršilo v domovini vse po naši, le po naši volji!«

»Tedaj pa pride tudi vaša ura, gospod doktor!« je pristavil mlad koncipijent. »Tedaj spozna narod, kako slep je bil, ko ni videl poklicanega svojega zastopnika, ki bi s svojo duhovitostjo, pravno temeljitostjo in velikim svojim ugledom dosegal nova ter branil stara njegova prava. In tedaj vas bodo še prosili, gospod doktor, da sprejmete kak mandat!«

»Ha, ha, možno . . . možno,« je odgovoril Pajk. Strašno mu je ugajalo laskanje njegovih prijateljev. Kri mu je silila v obraz; napihnil se je parkrat zapored, potegoval svoj prekratki telovnik preko naraščajočega trebuha ter si gladil brado.

Tedaj pa so se začuli hipoma vzkliki: »Živel, gospod poslanec! Živio! Živio!« — in prisotniki so začeli ploskati.

Na podiju pa se je pojavil vitek, simpatičen mož plavih las in rdečkaste brade, poslanec Tirbič. Z ljubeznivim nasmehom se naklonivši, se je zahvalil za pozdrav ter izpregovoril z mirnim, sonornim glasom:

»Gospoda!

Predstavljajoč se Vam, Vas najpreje zahvaljujem za izkazano mi zaupanje in odlikovanje. Pri kandidaturi moji me ni vodila častiželjnost, nego vroča želja, da koristim Vam, svojim volilcem, in celemu slovenskemu narodu.

Že opetovano sem imel priliko, vsaj na kratko razjasniti cenjeni gospodi svoje misli o pravi politiki slovenskega državnega poslanca. Da ste istih misli tudi Vi, za to mi je dokaz moja skoro soglasna izvolitev. Danes pa mi dovolite, gospoda, da se izrečem malo obširnejše o svojih nazorih glede na avstrijsko-ogrsko politiko sploh in na sedanjo in bodočo politiko avstro-ogrskih Slovanov posebej. S tem načinom, menim, Vam podam povsem jasno sliko svojega programa, ki bi naj bil program vsakega značajnega in resnega slovenskega poslanca!«

»Domišljavi tepec!« je siknil Pajk v svoje brke.

»Kakor da bi naša stranka ne imela že jasnega programa!« se je togotil Strel; urednik pa je sporazumljivo prikimaval.

»Gospoda!« je začel znova Tirbič, položivši pred-se nekaj listov z beležkami.

»Pravo politiko na vse odločilne strani more ukreniti in hoditi le tak narodni državni poslanec cislitvanske polovine, ki uvažuje vedno in povsod bodočnost Avstro-Ogrske in njenih narodov. Usoda narodov je tesno združena z usodo Avstro-Ogrske. Vprašanje je, kaka bode njih usoda v daljnji — bodočnosti. In ta usoda, ta bodočnost narodov je zavisna že od sedanjega tira zunanje in notranje politike.«

(Dalje prihodnjič.)

Dunajska pisma.

Konec!

To pismo je naravnost namenjeno Vam, gospod urednik; vendar bo dobro, če mu daste prostora v svojem listu, v nekako opravičenje svoje in moje; saj bi se vendar utegnilo zgoditi, da bi kak blagovoljen, ali pa tudi kak zlovoljen bralec ali čitatelj vprašal: Kje so pa zdaj tista »Dunajska pisma«, ki jih ni več?

Sokrat je imel, kakor je pravil sam, svoj »daimónion«, nekaj notranji glas, ki ga je vselej svaril, ko je modri mož nameraval kako nerodnost: Tega ne! Jaz čutim, da sem kaj malo podoben glasovitemu atenskemu modrijanu, ali nekaj podobnega, kakor je bil tisti njegov notranji glas, imam tudi jaz. In kadar ga nisem poslušal, vselej je bilo napak. Tako se mi je ta, rekel bi, božji glas tudi oglasil prav o pravem času ter mi dejal: Zdaj pa bodi pameten: odloži tisto svoje

skrhano pisateljsko pero ter je položi na polico, na najvišjo polico! Tam naj leži in rjavi v zasluženem pokoju. Vsaka stvar o svojem času! Tvoja doba je minila, če si bil sploh kdaj kaj prida. Drugi časi, drugi pisatelji; nov rod, novi nazori, novi — ne! vzori, ideali ne smem reči, to je zastarelo! — Človek se težko odvadi svoje stare govorice. — Tako mi je govoril, pametno govoril, to sem spoznal in čutil, notranji glas; vendar sem se dal pregovoriti vnanjemu! Človek je res prava uganka, tudi sam sebi uganka! Odkod tisti vnanji glas, to Vi, gospod urednik, dobro veste. Da se očitno izpovem: res je, da sem si domišljal v svoji nepoboljšljivosti, da imam morebiti vendar še kaj povedati, kar bi utegnili s pridom slišati moji rojaki, tudi mladi. Prav se mi torej godi, in tako se naj godi vsakemu, ki ne spoznava prav sebe in svojega časa pa rine v svoji onemoglosti med prvoboritelje in prvake narodne! Kaj ima od tega? Večina se ne zmeni zanj, eni se mu posmehujejo in eni ga celo zasmehujejo; prav se mu godi!

Bob ob steno metati, je nehvaležno in dolgočasno delo; jaz sem se ga naveličal. V svesti sem si, da sem po svoji zmožnosti izpolnil svojo narodno dolžnost. Talenta, da svetopisemsko govorim, ki sem ga prejel od stvarnika, nisem zakopal, kakor tisti malopridni hlapec v evangeliju. Delal sem pošteno z njim; ali pa sem kaj pridelal svojemu narodu v prid, o tem meni ne gre sodba. Hvale ne pričakujem in tudi ne maram. Kdor dela za hvalo in čast, ni pravi rodoljub. Ko se mi je nekdanj očitelo, da se nekako približujem in dobrikam vladi, sem proglasil v tedanjem slovenskem vladnem listu, da si od vlade ne želim družega, kakor da naj me pusti v miru. In to se je tudi zgodilo. Ko bi bil jaz kak »Streber«, hakor pravi Nemec, menim vendar, da ne bi tičal še danes na skromnem mestu srednješolskega učitelja, kar pa mene popolnoma zadovoljuje. Kakor od vlade, tako si tudi od svojih rojakov ne želim družega, kakor miru. To je mirno rečeno, brez kake zagrenelosti. Nič hvale, nič slave! Človek ki ima nekoliko izkušnje, ve, koliko je vredna tista »aura popularis«!

Zasramovanja pa, seveda menim, da tudi nisem ravno zaslužil; vsaj meni se zdi tako. Kako sem si sosebno od mladega roda nakopal nekako mrzenje, da sovraštvo, to mi je čisto nedoumno. Moja vest, naj jo izprašujem še tako natanko, mi na to stran ne očita ničesar. Nasprotno: jaz sem si v svesti, da sem vedno, kjer sem mogel, izpodbujal, negoval in, če mi je bilo moči, tudi podpiral mlade talente. In če nisem mogel družega, pa sem jih hvalil in povzdigoval navdušeno; včasih menda še malo preveč. Še to me ni motilo, da se

mi je malo hvale vedelo za to. Hvaležnost je nekaterim, sicer poštenim možem, strašno težko breme, kakor kaže. Od nekega moža me je pa vendar malo bolelo; ne bom tajil. Vendar odpuščeno mu bodi iz srca, tem bolj ker je mož pozneje sam izkusil, kako slast ima nehvaležnost! Jaz sem bil vselej vesel, kadar se je bil prikazal kak nov talent na našem slovstvenem obzorju. Tista zavidnost, ki se, žal, tako pogosto vidi med pisatelji, dvakrat žal, tudi med našimi, je bila in je še meni čisto tuja. Jaz nikoli nisem mislil z Wallensteinom: »Nacht muss es sein, wo Friedlands Sterne strahlen«. Dva ščinkovca, pravijo pri nas, ne gnezdita hkrati na enem vrtu. Tako vendar ne bi smelo biti pri pisateljih, kaj pa še pri pesnikih! Jaz si po svoji stari navadi ne morem misliti pravega pesnika, da ne bi imel blagega, plemenitega srca. Pa naj rečem še to, ker je ravno beseda nanesla tako. Tudi občinstvo naše ima neko, ne hvale vredno posebnost. Slovenci so pobožni ljudje; cerkva je po slovenskih pokrajinah, kolikor menda nikoder drugod. In v vsaki cerkvi je po več oltarjev, vsaki s svojim svetnikom. V slavohramu pa moji rojaki ne trpe po več svetnikov ob istem času. Če dobe družega, ki se jim zdi bolj časti vreden, pa mora stari hitro z oltarja tja med staro šaro! In tu se lahko zgodi, da se ga, ko ga neso z oltarja, kdo tudi malo z nogo dotakne. Ti pa, ki zdaj prestoluješ v oltarju in gledaš, kako se ti klanjajo in pripogibljejo kolena, pomisli: »Danes tebi, jutri meni.«

Pa še eno se mi ne zdi hvale vredno pri mojih rojaki; moj Bog, vsaki narod, kakor vsaki človek, ima poleg svojih vrlin svoje slabosti. Slovenci namreč ne vidijo radi, če si kak pisatelj kaj pripisari. Ali se jim zdi to grd materijalizem, nevreden idealnega moža, ali kaj? ne vem. Meni vsaj se je z ene strani kar naravnost očitalo, od drugod pa namigavalo, češ, da si dajem tako drago plačevati svoje spise, in da se tako redim in mastim ob krvavih žuljih svojega siromaškega naroda! Naj o ti priliki nekoliko odgovorim tudi na to očitaje! Svoje zbrane spise sem prodal, in to nemškemu založniku — Slovenska Matica jih ni hotela — za dve tisoč goldinarjev a. v.! To je ogromna vsota! Meni se ne zdi tako ogromna. Če pomislim in preudarim, koliko je bilo samo časa treba, da se je spisalo teh šest zvezkov, vidim, da ne spada na uro morda toliko, kolikor zasluži v tem času postrežček, ki nosi »pakete« od hiše do hiše. In to bi se mi morda vendar smelo privoščiti. Če je mene tu kaj sram, je samo to, da moji spisi niso več vredni! Prodani spisi so zdaj kupčeva last, z njimi mož dela, kar hoče. Jaz mu moram še hvaležen biti; brez njega bi moji spisi pač ne bili nikoli skupaj zagledali belega dne. Kaj pa

Levstikovi? Kar se tiče plačila pisateljem, zaslužka s peresom, moji rojaki, po mojem mnenju, ne sodijo prav. Vsaki delavec je svojega plačila vreden, zakaj ne duševni? Kaj duhovni gospodje ne živijo »od oltarja«, od svojega svetega opravila? Če kak pisatelj, pesnik ali sploh umetnik, hodi v lepi gosposki suknji, menim, da to ni v sramoto njegovemu narodu. In če si celo kak tak mož, recimo, sezida na stare dni svojo hišico, kdor jo vidi, misli naj in govori z nekim veseljem in ponosom: Tudi jaz sem prispel možu in pripomogel za eno opeko ali dve. Ne pa: Glejte ga, ta človek, ta grdi materijalist, si zida hiše z našimi žulji. Mož pa si je zidal svojo kočico — s svojimi žulji!

In pa še to, da izpraznim do dna svoj koš, ker ne bo več prilike v prihodnje. Očitelo se mi je, in očita se mi zopet v »zgodovini slovenskega slovstva«, kakor sem bral včeraj, da sem se v tisti nesrečni Prešernovi izdaji, ki ima na čelu poleg Jurčičevega imena, žal, tudi moje, predrznil »popravlјati« našega prvega pesnika — po krivici! Še enkrat torej proglašam »urbi et orbi«, da se nisem jaz z mazincem doteknil svetih Prešernovih poezij. Kar je v tisti izdaji mojega, to je edino uvod. Ko ima človek dovolj svojih grehov, kaj bi se pokoril še za tuje?

Zdaj, ko sem se malo olajšal, pa se vrnimo po dolgem okolišu zopet k prejšnjemu predmetu. Dejal sem, da ne vem, kaj mi je nakopalo sovraštvo slovenske mladine. Ne samo v svojih krepkih letih sem se veselil vsakega novega talenta, tudi zdaj v svoji »okorelosti« nisem kak hudomušen »laudator temporis acti.« Tudi zdaj z veseljem pozdravljam vsako novo prikazen na našem slovstvenem polju, ki kaj obeta, četudi hodi po novih potih, ali pa prav zato še posebno. Posebno tista dva mlada pripovedna talenta, ki jima prorokujem lepo prihodnjost, slovenskemu narodu v čast in veselje, ko bodo moje kosti trohnele v tuji zemlji. Vsaki v svojem času! Jaz nasprotnik »novi struji«? Ali nisem jaz prvi med Slovenci, kolikor je meni znano, pisal o »novih potih« in pohvalil, kar se mi zdi hvale vrednega, in tega je mnogo, v novi šoli? Sam sem se tudi, če se ne motim, prvi v nekih spisih dotaknil tistega socialnega vprašanja, ki podaja gradiva brez konca in kraja, novega gradiva vsaki umetnosti. In tudi Vam, gospod urednik, sem dajal pogum, češ, da ste s svojim vodstvom »Ljubljanskega Zvona« na pravem potu. Pa so dejali nekateri, kakor se mi je pravilo, da so tiste moje osrčevalne besede — ironija! Čudni ljudje! Izrekel sem tudi nekdaj željo, naj bi nam nebesa poslala novega, velikega pesnika, kakršnega potrebuje in željno pričakuje naša doba. »Vi oblaki ga rosite«. In ta želja se mi je tudi izpolnila — jaz sem

res srečen človek — če tudi nekako čudno izpolnila! Genij poezije namreč, da tako govorim, si je izvolil, da bi se po njej razodel človeštvu, preprosto deklico italijansko, uboge tvorniške delavke hčerko, z imenom: Ada Negri; blaženo njeno ime! Vi, pesniki, če se morete kaj učiti, k tej deklici se hodite učiti. To je novo, »moderno«, da ne more biti bolj, in lepo, kako lepo! Prebravši drobno knjižico: »Fatalità«, sem bil sklenil, o prvi priliki svojim rojakom pisati o tej blaženi ženski in tako duška dati svojemu navdušenju. Zdaj me je veselje minilo, seveda ne veselje do Ade Negri! Kdor je zmožen italijanščine, naj jo bere; kdor ne, pa naj se je nauči toliko, da jo bo mogel brati. Samo prevoda ne! Bog nas varuj prevodnikov; »traduttore traditore«! Čim boljša je pesem, tem bolj se brani prevoda. Našemu Prešernu tudi Samhaber ni kos; to še enkrat poudarjam, naj se reč, kar se hoče. Ada Negri torej je skozi in skozi moderna, in vendar sem jaz tako navdušen za-njo: iz tega kakor tudi iz prej rečenega bi se dalo menda sklepati, da jaz nisem tako grozen nasprotnik »novi struji«!

Svetov ne bom dajal našemu mlademu rodu; ko bi jih, saj vem, da jih nihče ne bi poslušal. Ali prositi se bo pa menda vendar smelo, to ni oblastno. Prošnja moja pa je ta. Mladi rod naj se veseli svojih čilih moči; veseli se naj novega spoznanja, novih resnic. Če z nekakim milovanjem pogleduje nas stare okorele, tudi nič ne de. Samo tega naj ne misli, da je do konca devetnajstega stoletja človeštvo tavallo po gosti temi; v tej blaženi dobi da mu je šele zasvetilo solnce pravega spoznanja; zdaj gleda resnici iz oči v oči. Kar se je do zdaj mislilo in pisalo pri raznih narodih vseh časov o umetnosti, poeziji, vse ena dolga zmota! Vse, kar se je do zdaj smatralo za lepo, vse, kar je povzdigovalo in tolažilo človeka — vse smešno, sentimentalnost, romantika, idealizem! Zdaj šele vemo, kaj je lepo, kaj je umetnost, poezija! Mi starci okoreli se nasmehujemo, ne posmehujemo, Bog varuj! ko to slišimo, pa si mislimo: Taka ni zgodovina duševnega razvoja človeškega. Takega skoka ni v naravi. Le potrpljenje, »čez sedem let vse prav pride«. Mnogokrat se je kaj zavrlo včeraj, in danes se je zopet poiskalo. Torej ne prenašlo! Pa še nekaj, in to je nekako tudi osebna prošnja. Ti srečni mladeniči »fin de siècle«, ko vidiš starca, ki se je trudil vse svoje žive dni, se učil in premišljal ter svojega truda sad v dar prinesel svojemu narodu, če ta sad, ta dar ne ugaja tebi, miluj čudaka, posmehuj se mu, to je tvoja pravica; ali zaničevati, sovražiti ga vendar ni treba, kakor ne vem kekega hudodelca! Kaj more siromak za to, da se je rodil prezgodaj? Ko bi

kakega pol stoletja pozneje prišel na svet, Bog ve, morebiti bi bil realist, naturalist, verist, da bi ga bilo veselje; »decadent«, »parnassien«, simbolist, ali pa še kaj gorjega! Blago potrpljenje torej, ne pa kamenja ali blata siroti!

Na zadnje pa še Vam eno, gospod urednik. Vi zavzimate posebno imenitno, vplivno mesto. S krepko roko krmite našo literarno ladjo (Bog mi odpusti to frazo!) po vihnem morju med skalami, vidnimi in skritimi. Vi mi ne boste zamerili, upam, če Vam dam neki svet. Saj ste bili vedno tako prijazni in potrpežljivi z menoj! Ta svet sem dal tudi mladima možema, katera sem že enkrat tako častljivo v misel vzel v tem pismu; enemu pismeno, drugemu pa ustno.

Ptice pevke so ne samo prijetne, ampak tudi koristne živalce; sadovnjak se ti ne bo dobro obnašal brez njih. Vrabec — jaz ga zdaj dobro poznam — je neprijeten, nadležen ptič, in škode stori človeku, kolikor more. Ali ne samo to: kjer se zaplodi ta potepuh, in in ploden je silno, prežene vse druge ptiče. Oduren jim je gotovo ta drzoviti kričaj, in ne marajo se prepirati in kavsati z njim. Kdor ima veselje s svojim vrtom in bi rad tudi kaj užitka od njega, kar sovraži in preganja tega malopridnega paglavca, kakor more. Respekt pa ima ta prekanjeni nebodigatreba samo pred puško. Dobro, torej puška!

Homerjevega Terzita poznate, tistega hudobnega, napihnjenelega in širokoustnega vpijata, ki nam ga pesnik tako izvrstno popisuje. Bere se to kaj prijetno; ali v življenju Terziti niso prijetni; da, če prevladajo, so prava nesreča narodu, kakor vrabci sadnemu vrtu. To so ljudje, ki se niso ničesar učili, vsaj korenito ne, pa vse vedo. Sami podlo misleči in čuteči, si človeka še misliti ne morejo plemenitega. Z nekimi pobranimi frazami slepe in begajo nerazsodno občinstvo. Tej svojati se je treba v bran postaviti; vsi plemeniti možje, ki resnično in iz srca ljubijo svoj narod, se morajo združiti zoper njo. Gorje, ko bi to terzitovstvo zavladovalo po deželi in strahovalo poštene ljudi! Terzitov je povsod, povsod so nevarni; povsod jim je treba napovedati vojsko, jih v strah prijeti, ugonobiti ali jim vsaj sapo zapreti. S puško seveda se ne sme iti nad-nje, kakor nad vrabce; tudi tega ne bi jaz ravno priporočal, da naj se strahujejo tako, kakor je Odisej strahoval svojega paglavca, krepko, izdatno, zbranemu ljudstvu na veselje in zadovoljnost. Razen tega pa z vsakim poštenim orožjem in orodjem. Slovstvene Terzite prijeti, v to ste v prvi vrsti poklicani Vi, gospod urednik. Na noge torej, pa nič milosti! Vsaki poštenjak bo Vaš zaveznik, in vse Vam bo hvaležno.

In slednjič še eno prošnjo. Vzemite v zavetje in branite našo ubogo slovenščino. Kako grdo, neusmiljeno ravna jo nekateri z njo. Meni se smili sirota, ali jaz ji ne morem pomagati! Poskusil sem pač, ali pokazal samo svojo nezmožnost.

Tako, zdaj smo pri kraju. Poslovil sem se brez patosa, a ne čisto brez humorja, od Vas, od Vaših bralcev in sploh od slovenskega občinstva, ki mu želim mnogo moč, boljših ko jaz, moč, ki naj dosežejo, kar sem jaz nameraval; pa bo dobro! Brez zamere!

Na Dunaju, o veliki noči 1896.

Jos. Stritar.

Dušne borbe.

Spisala Pavlina Pajkova.

(Dalje.)

Neprijazen sprejem je sicer Ervinu nekoliko ohladil navdušenost, podnetil pa zato njegovo drznost. Vse ženske se iz početka na videz branijo moške prijaznosti, hoteč se s tem prikupiti, tako si je mislil na tihem. Neustrašeno je torej zadušil svojo nevoljo ter zopet nadaljeval ulogo sentimentalnega mladeniča.

»Gospa,« je dejal z očitajočim, pomilovalnim glasom, »zakaj vas ni bilo nocoj na verandi? Tako pusto se mi vidi povsod, kjer pogrešam vaše mične osebe; tako dolgočasna se mi zdi govorica, ako med-njo ne odmeva vaš mili glas.«

Feodora ni vedela, ali bi se bila jezila, ali pa rogala njegovim neslanim besedam. Tako važne trenutke je bila nocoj preživela sama s seboj, tako bridko-resno ji je bilo pri srcu, pa da bi se ji zljubilo poslušati prazno govoričenje tega glumača?

»Ker ste se zdaj tudi vi, glavni junak, izneverili prijazni družbi, bode vsled tega v njej brez dvojbe še dolgočasnejše,« mu je naposled odgovorila, samo da bi nekaj rekla. »Svetovala bi vam, da se čim prej povrnete na verando; jaz pojdem tudi skoro tja.«

»Da bi imela pravico postati drzna in dolgočasna, zato nisi niti lepá, niti dovolj mogočna,« si je mislil Ervin, kljubujoč sam pri sebi. »Videli bomo, čigava bode končno obveljala!«

»Pa pojdiva skupaj, če že hočete iti na verando,« je rekel nato z milim, prosečim glasom ter pripognil nekoliko glavo, da ji je bolje pogledal v oči. »Čemu iščete vedno samote? Vi bi se morali vedno gibati v družbi mladih, veselih ljudi, ki bi vas mogli razvedriti in odškodovati za dolgočasnost, katero prestajate na strani starikavega soproga.«

Feodora je skočila pokonci. »Kaj menite s tem reči?« je zaklicala z razsrjenim glasom in ga s čudnim, nezaupnim pogledom premerila od nog do glave.

»Hočem reči,« je razlagal Ervin vesel, da se je vendar govor nanesel na toliko zaželeni predmet, »da niste srečna. Bilo bi tudi čudo, ko bi bila; ali se je kdaj čulo, da bi se cvetoča pomlad in ledena zima ujemali?«

»Ne umejem vas,« mu je prestrigla Feodora nit zgovornosti in se obrnila od njega, kakor da je ni volja, ga še dalje poslušati. V resnici pa je samo hotela prikrivati svojo presenečenost. Kakor ostro bodalo so ji prodrle njegove besede dušo. »Moj Bog,« si je dejala natihoma, »ali je moje vedenje proti soprogu takšno, da vzbujam sum?«

»Ne umejete me, ker me nočete umeti,« ji je razlagal Ervin. Njegov pogum je rasel vzpričo njene preplašenosti, katero je bistro opazil. »Uboga gospa,« je sočutno nadaljeval ter se ji zaupno približal, »da bi tako bogatemu, tako vročemu srcu, kakršno je vaše, zadoštovala medla ljubezen vašega soproga? — Zakaj bi se vi odpovedala slasti žareče, iskrene ljubezni, ki je sicer dušno trpljenje, ki pa edino pomenja življenje? Feodora, poskusite —.«

Ni mogel do konca izreči svoje misli, niti se dotakniti nje roke, po katero je bil segel. Feodora se mu je umaknila. Zdaj šele ga je umela. S pretečim pogledom mu je zaprla drzno besedo ter mu ustavila smelo roko. Srd, sram in globoko poniževanje jo je prevzelo: poniževanje, da si on upa z njo tako maločastno govoriti; ob enem pa tudi rešilno čutje. No, saj ona s svojim vedenjem gotovo ni dala povoda njegovemu nepoštenemu vedenju, temveč vse to je zakrivila samo njegova strastna, podla narava.

»Jaz spoštujem svojega soproga, in on me ceni in ljubi,« mu je odgovorila s povzdignjeno glavo; »to vam bodi v odgovor!«

Ervin ni pričakoval te izpremembe. Še pred nekolikimi minutami je bila tako pohlevna in preplašena, da je menil, da jo že ima v svoji oblasti. Stisnil je ustnice in zavihal nos, kakor bi ga črevlji tiščali. »Soprog vas ljubi,« se poroga nato, »a s kakšno ljubeznijo? Veste, čemu naj jo primerjam? tistemu solncu, ki se sicer blešči, a ne ogreva.«

Feodora je pobledela. Čutila je, da je nekaj resnice v teh besedah, jezilo jo je pa vendar, da jo je on iztaknil.

»Odit moram,« je rekla resno in se obrnila, »sicer postanete drzni do skrajnosti. Vedite, ko ne bi bila gostinja vaših roditeljev, katerih nočem žaliti, bi še ta trenotek zapustila za vselej vaše domovje.«

»Ali se smem pridružiti?« se je oglasil v tem trenotku znan glas v njiju bližini. Bil je Franjo. Z verande je opazoval njiju sestanek, kateri se mu ni zdel prijazen, sodeč po kretanju obeh. Postal je bil nemiren. Oprostivši se od družbe, je pogledal k njima.

»Dobro mi došel,« je odgovorila hitro Feodora na njegovo vprašanje, in nje blede, razburjeno lice je mahoma oživel in se razjasnilo. Ni je sicer Franja samega prihod posebno razveselil, temveč prihod tretje osebe sploh.

»Zdi se mi, da vaju motim,« je dejal Franjo z nezaupnim glasom ter je Erviná ostro pogledal.

Ervin je vtaknil roke v žep, privzdignil rame pa opazoval svoje črevlje ter se drzno nasmihal.

»Kar sva midva razpravljala, sme, kolikor zadeva mene, ves svet zvedeti,« je naglo dejala Feodora, ker jo je Ervinovo dvoumno molčanje in posmehovanje silno dražilo. Hudo bi ji bilo dejalo, ko bi si bil Franjo o njiju delal sodbo, ki bi za-njo ne bila častna.

»O, prosim, oprostite, jaz se ne ujemam z vašo trditvijo,« je odgovoril Ervin drzno. »Kar sem zdaj-le z vami razpravljal, je veljalo samo vam, gospa, in pri tem ne bi si želel nobenih prič, niti najboljših prijateljev. Zato odložim nadaljevanje najinega pogovora na drugikrat. Za nocoj se pa priporočam.«

Obrnil se je na peti, mahnil s palico po gredici pisanih cvetk, da je nekaj glavíc odletelo daleč proč, momljal med zobmi neskladen napev ter se izgubil v temi.

Ko sta bila Franjo in Feodora sama, sta molčala nekaj trenotkov oba.

»Čemu tu stojiva?« je opomnil nato Franjo. »Pojdiva na verando.«

»Pojdiva,« je pritrdila ona poluglasno. Toda ne da bi bila stopila na desno stezo, po kateri je bilo najbliže, kamor sta se bila namenila, ampak krenila sta raztresena na levo. Tudi po tej poti se je prišlo do verande, toda z velikim ovinkom.

Nekaj časa sta hodila molče dalje. Znalo se jima je, da je to molčanje obema neugodno.

»Zdi se mi, da te je gospodič nadlegoval,« je izpregovoril na-
posled Franjo.

»Ali si moreš Ervina drugačnega misliti, nego nadležnega in
drznega?« je odgovorila ona dostojno.

»Ervin, gospa Vidmarjeva — z eno besedo vsi v tej hiši so
nadležni,« je potožil Franjo silno, kakor bi se hudoval.

»Ne bodi krivičen, Franjo, in ne zamenjaj dvojine z množino,«
ga je posvarila ona. »Mati in sin res nista kaj prida, a oče in hči
sta boljša. Posebno Sidonija je dobro, nepokvarjeno dekle. Škoda res,
da je tako malo lepa.«

»In pa tako malo duhovita,« je pristavil Franjo.

»O, pri ženskih se ne gleda toliko na bistrost duha, da je le
srce blago. Res, ko bi ona bila količko prijetnejše zunanosti, bi ti
svetovala, da —«

Z prirojeno pristrčnostjo in ljubeznivostjo se je bila Feodora do
tod potegnila za Sidonijo. A ravno, ko je hotela izreči najvažnejšo
besedo, ji je obtičal glas v grlu.

»Da bi jo zasnužil,« je dopolnil Franjo z bridkim nasmehom.

»Zakaj ne, ona ti je naklonjena,« je mrmrala Feodora, a glava
ji je klonila pri teh besedah.

»A jaz ji nisem naklonjen,« je zaklical on z razburjenim glasom.

In zopet sta hodila nemo dalje. Prišla sta bila do vodometa.
Veselo je pljuskala voda, in ljubki kolobarčki so nastajali vsled pa-
dajočih kapljic. Mesec se je zrcalil v vodi, da se je ondi isknilo in
blestelo, kakor samo srebro in zlato. Obema se je ustavila noga vzpričo
krasnega prizora; oba sta zrla v nemirne valčke, kakor bi tam česa
iskala.

Kar se je začulo onkraj vodometa tožno čivkanje. Sredi vode je
plavala odlomljena veja, na njej pa je čepel premočen in vzplašen
ptiček mladič, ki še ni bil goden ter ni mogel zopet nazaj na drevo
zleteti. Z enim mahom, kakor bi se bila dogovorila, sta segla oba po
neokretnem utopljenču. Feodora ga je že držala v roki, a v tem hipu
je tudi Franjo popadel ptička.

Feodora je vzdrgotala, izpustila malo stvarco, ki je takoj izginila
na dno vode, a ona se je preplašena Franju umaknila.

Mladi mož jo je bolestno pogledal. »Ti se me bojiš?« ji je rekel
zamolklo, skoro očitajoč.

Ona je dvignila proti njemu oči, iz katerih je odsevala največja
zaupnost. — »Ne bojim se te,« je rekla s počasnim, tako silno ža-
lostnim glasom. »Vem, da si mož. Jaz se bojim le — sebe.«

Povedala je to ponižno, skromno, brez hlimbe in koketnosti. Samo nežna rdečica, katera jo je bila pri tem oblila, je značila, da si je v svesti svoje hude samozatožbe.

Franju je postalo gorko. Kakor strela so udarile nje preproste, a pri tem toliko pomembne besede v njegovo srce. Nje velika zaupnost, nje laskavo mnenje o njem ga je ganilo in vznemirilo ob enem. Če si prej ni bil popolnoma v svesti, je vedel od tega trenutka, da vsaka misel, vsaka želja, vsako hrepenenje njegovo velja tej ženski. Konec je bilo njegovega samoprevarjanja. Vedel je, da Feodore ne bode nikoli drugače ljubil, kakor jo baš ljubi: čez vse, brezmejno, in da bi bilo zastoj vsako premagovanje in borjenje. Stvar je bila zanj dognana; jasen mu je bil lastni položaj. Zanj ni bilo več pomoči, vdati se je moral neizprosni usodi. A vznemirjala ga je misel, da-li bode tudi mogel in znal vselej prikriti to svoje mogočno, nesrečno nagnjenje. Vedel je, da bi se neizmerno ponižal v njenih očeh, ko bi se v slabem trenutku izpozabil. In tega ni hotel. Biti od nje čislan, se mu je zdela največja sreča, katera ga je mogla doleteti v njegovem žalostnem položaju.

Prišla sta pod verando. »Jaz pojdem v svojo sobo; od gospode sem se že poslovil,« je menil zdaj Franjo ter je hotel Feodori podati roko, kakor je storil vsaki večer, predno je šel počivat. Toda takoj si je premislil. Roko, katero ji je bil ponudil, je umaknil ter rekel na kratko: »Lahko noč!«

V.

Drugi dan po zajutruku sta sedeli Feodora in Sidonija na znani verandi z delom v rokah. Gospoda je sicer skupno obedovala in večerjala, a k zajutruku se navadno ni shajala. Vsakdo je sam za-se zajutrkoval v svoji spalnici, ob katerikoli uri je hotel, ker niso imeli določene ure za vstajanje. Feodora se je po zajutruku navadno nekoliko izprehajala po domačem vrtu, potem pa se pridružila gospema in pri delu s pogovorom kratkočasila. Moški pa so si vsaki po svoje preganjali čas do obeda, ta pri knjigah, oni izven doma.

Na verandi ni danes Feodora našla obeh gospa, kakor sicer, temveč samo Sidonijo. Njenega prihoda Sidonija ni takoj zapazila, in ko jo je potem nenadoma zagledala, se je vidno vzplasila. Feodoro je pozdravila površno, potem pa se globoko sklonila nad razpetim okvirom, na katerem je nekaj vezla.

Feodora je takoj zapazila, da se je Sidonija jokala, in da je vsled tega v zadregi pred-njo. Revica je bila tako izpremenjena v obraz, da je Feodoro srce zabolelo.

Da se je Sidonija jokala, ko je bila vendar vedno zadovoljna s seboj in z vsem, s čimer je bila v dotiki, to bi se bilo vsakemu drugemu zdelo veliko čudo; toda Feodori se ni. Ženska narav, težaven predmet moškim, je ženskim lahko umljiva. Feodora je takoj slutila in vedela, kaj je vzrok nje nepričakovane toge. A Sidoniji ni hotela kazati, da je zapazila nje solzno lice. Zato je hitro sedla na nasprotno stran, kjer je Sidonija sedela, vzela kvačkanje iz lične baršunaste mošnjice in se vanje navidezno vglobila.

Ko je nekaj časa premišljevala težaven umeten vzorec čipk, katere je kvačkala, je izpregovorila, ne da bi se na Sidonijo ozrla:

»Ali se nama je mama danes izneverila, gospodična?«

Malo prej, nego ste vi prišla, je zapustila verando,« je odgovorila Sidonija z glasom, kateri je še drgetal od zadnjega joka.

»Ali se povrne?«

»Bojim se, da ne. Hudovala se je na-me in me zato zapustila.«

»Malenkost, majhna nesporazumnost, kaj ne da?« je dejala Feodora lahko.

»Oj, ni malenkost ne,« je vzdehnila Sidonija; »mama ni za-me nikoli preveč marala, a tako, kakor zdaj, še ni nikoli kazala, kako zoprna sem ji.«

»Ali Sidonija, kaj neki govorite,« se zavzame Feodora. »Da mati ne bi marala za svojega lastnega otroka, za dobrega otroka, kakršen ste vi?«

»Kaj njej mari dobrota; ona bi rajša videla, da sém lepa,« je odvrnila Sidonija bridko. »Omožila bi me rada, in ker me ne more z lepa, me hoče prodati ter baranta za mojo osebo, kakor se baranta za neumno živino. In ker jaz tega ne dovoljujem, me zmerja, me imenuje bedasto, me zaničuje. Vem, da mene ne bode mogel nihče ljubiti, a vsiljevati se tudi nočem nikomur, in ko bi mi srce pri tem počilo.« — In zopet jo je oblila znana rdečica, vnovič so ji silile solze v oči.

Feodori je postajalo čudno pri srcu. Dekle se ji je čez vse smililo; rada bi jo bila tolažila, toda kako, s čim? Čutila je, da bi lagala, ko bi v njej zanetila upe, ko bi jej obetala pomoči. Saj je vedela, s kom bi jo rada mati omožila, saj je slutila, komu je Sidonija srčno vdana. Ne, ne, ona ni mogla biti njena priprošnjica. Poskusila je bila to že sinoči, pa ni šlo, a danes — danes bi šlo še manj.

Vstala je s svojega sedeža ter sedla zraven Sidonije. »Vi ste razdražena, in zato pretiravate v svojih trditvah,« je dejala do dna duše presunjena. »Ni ga menda na svetu bitja, ki ne bi bilo ljubljeno,

in tem manj, če je ženska. Ako ni še prišel vaš čas, pa gotovo kdaj pride.«

»O vem, da je vobče vsaka ženska bolj ali manj ljubljena,« je odvrnila Sidonija svojeglavno, »a malokatera tako, kakor bi si želela. Če bode kdaj mene kdo ljubil, stori to samo zaradi mojega denarja, in ta zavest me boli.«

»Kdo more videti v bodočnost?« je rekla Feodora, hoteč vsaj nekaj odgovoriti. Prepričana je bila, da dekle govori resnico.

»Če me niti moji najbližnji sorodniki ne marajo, kdo bi me potem?«

»Sidonija, oče vas ima jako rad,« pravi Feodora resno.

»Da, on je edini, ki me ne gleda neprijazno, a očetova ljubezen vendar ne zadostuje ženskemu bitju.«

Sedaj je bila Feodora v zadregi. Ko bi bila mogla govoriti, kako lahko bi jo bila utešila s slikami in izkušnjami iz lastnega življenja. A govoriti ni mogla, ni smela.

»Sidonija,« ji reče iskreno, »ali ste res tega prepričanja, da samo lepa zunanost izvablja ljubezen? Kaj pa čednost, kaj pa blago srce?«

»Ervin je sinoči dejal,« odvrne Sidonija z žarečim licem, toda z žalostnim pogledom, »da samo ljubav, ki jo vzbuja in neti telesna lepota, je ognjena in osrečevalna, ona pa, ki nastane vsled blagosti, da je hladna in dolgočasna. Gospod Franjo pa je menil, da on bi se najraje potezal za ono ljubav, katera vznikne iz duševnih prednosti, ker samo taka ljubezen je resna in globoka; a trdil je tudi, da se taka ljubezen jako redko nahaja. Jaz pa nisem ni lepa, niti duhovita, za-me ostane torej samo še ona hladna, dolgočasna ljubezen, katero porodi dobrot. A jaz vem, da niti te ne bodem nikoli deležna.«

»Jaz vas danes kar ne poznam več. Odkod ta razjarjenost, ta pikrost, to samozaničevanje?« se začudi Feodora. »Kaj je temu povod? Saj vendar danes ni drugačen dan, nego včeraj, a včeraj ste bila še tako mirna, zadovoljna. Odklenite mi svoje srce, Sidonija, ako se vam zdim zaupanja vredna.«

»Če ste zaupanja vredna?« vzklikne Sidonija z odkritosrčno navdušenostjo in jo iskreno pogleda; »pa še kakšnega zaupanja! Mene ste tudi začarala, kakor vsakoga. Ali ne vidite, da vas mora vsakdo, ki se vam približa, ljubiti in ceniti? Vas je Bog potratno obsul s svojimi darovi,« je nadaljevala z nekoliko zavidnim glasom. »Lepa ste, blaga, razumna! Morala bi vas pravzaprav črtiti! Zdi se mi večkrat, da ste vi najbolj na poti moji sreči, a sovražiti vas pa vendar ne morem. Zavidam vam pa močno, močno!« Po teh besedah je globoko

vzdihnila, kakor da si hoče breme odvaliti z duše. Obrnila se je pa v stran, da bi zakrila uporne solze, ki so danes tekle neusahljivo.

»Ko bi vam mogla odstopiti one čare, katere vi na meni vidite, verujte mi, da bi rada to storila; meni niso nič prida, vam pa bi morda koristile,« je zašepetala Feodora z žalostnim glasom in zrla sočutno na žalujoče dekle. Najrajše bi se bila oklenila njenega vratu ter primešala svoje solze njenim.

»Vi tako govorite, ker veste, da je to nemogoče,« odgovori Sidonija. Vendar hvala vam za sočutnost; saj mi tako dobro deje. — Zdi se mi, da nekdo prihaja,« je pristavila vzplášena ter posluhnila. »Nočem, da bi me kdo zdaj videl. Ne zamerite, Feodora, da zbežim. Nato je izginila v notranje prostore.

Toda ni prihajal morda kak tujec, nego z vrta sem je stopala gospa Vidmarica z velikim šopkom nabranih cvetic. Zagledavši Feodoro samo, se ni začudila malo. »Ali ste sama, Feodora? Kje pa je Sidonija?«

»V tem trenutju je šla v hišo, menda se kmalu povrne.«

»Bala sem se, da se morda vas izogiblje,« pravi nato Vidmarica; »dekle je danes zelo slabe volje.«

»Človek ima včasih slabe trenutke,« zagovarja Feodora Sidonijo, »meni se ni zdelo, da bi bila gospodična slabe volje.«

»Veseli me, če je to res, a jaz nisem mogla z njo niti ene pametne govoriti. Vedno se mi je ustavljala. Sicer pa je vedno tako voljna in poslušna. Zato sem zbežala od nje.«

»Postane že zopet voljna in poslušna,« pravi Feodora, kateri ni nič kaj ugajal začetek tega pogovora.

»Bilo bi to želeti, njej sami na korist,« vzdihne gospa Vidmarica. »Toda od današnjega zaroda se ni nič pametnega nadejati, ker se smatra za modrejšega, nego smo mi, izkušeni ljudje. Bodite vesela, da nimate otrok. Koliko križev in sitnosti vam je s tem prihranjenih, Niti pojma nimate, kakšno je materino čuvstvo, kadar ima mati dan za dnevom pred očmi zrelo, še prezrelo hčer, pa ji ne more priskrbeti srečne bodočnosti!«

»Oprostite, vi niste v tem položaju,« ji seže Feodora v besedo. »Dekle, ki ima lepo doto, kakor vaša Sidonija, je popolnoma preskrbljena za vse življenje.«

»Tako, tako? Preskrbljena?« se je rogala Vidmarica. »Na trud pa se ne ozirate, katerega ima uboga mati, kò mora neprestano paziti na vsaki hčerin korak, na vsako nje besedo, da, malone na vsaki nje pogled, da ne daje prilike obrekovanju?«

»Sidonija bode vedno starejša in modrejša; skoro bode sama znala čuvati svojo čast in dostojnost,« je opazila Feodora, ki se nikakor ni skladala z gospejinimi mislimi.

»Torej naj Sidonija, sodeč po vaših besedah, postane stara devica? To nesrečo, to sramoti bi vi privoščili naši hiši?« je zaklicala Vidmarica, kakor bi bila iz uma.

»Ne vidi se mi to prav nič nečastno,« odgovori Feodora mirno. »Ni vsaka ženska namenjena za zakon. Vsekakor boljše stara devica nego nesrečna ženica. Njej ni sile, da bi postala bodisi stara devica, bodisi nesrečna žena. Treba ji je samo biti nekoliko razumni, in pa mene naj posluša,« je odgovorila Vidmarica nekoliko pomirjena. »Že vemo za primernega ženina,« je nadaljevala s skrivnostnim glasom, »ki ima vse lastnosti, da bi osrečeval tudi najprešernejšo žensko, ne pa tako skromno, kakršna je Sidonija. Ko bi bila ona le nekoliko pogumnejša in drznejša, pa bi bila zmaga njena. — Saj veste iz izkušnje, Feodora,« je pristavila z nasmehom ter zamežikala, »da brez zvijačnosti ne pride nobena ženska do soproga. Poskusila ste to vi, kakor sem poskusila jaz, in kakor mora poskusiti vsaka ženska, ki se hoče omožiti. Saj o tem ni nič slabega, in gospodje soprogi so nam v poznejših letih še prav hvaležni za ta naš pogum. Moški se tako boje zakona, da bi se sami malokdaj zanj odločili. A Sidonija ni samo plašljivka prve vrste, ampak tudi naravnost rekoč neumnica, ker sama sebi ne želi dobro. Saj pravim, grdoba in neumnost hodita vselej vstric!«

»Gospa! Sidonija ni tako malomodra, kakor menite vi; ona je samo sramežljiva in čednostna, kakor se ženskam, dekletom pa še posebej spodobi,« je odvrnila Feodora hladno. Užaljena je bila, da je Vidmarica prištevala tudi njo malovrednim ženskam svoje vrste. Vidmaričino nedostojno besedovanje ji je privabilo vse barve v lice. Razen tega ji je bilo srce nemirno, duh vzplašen. Sidonijino togovanje in Vidmaričino pritoževanje po njenih mislih ni nič dobrega pomenjalo. Čutila je, da se vihra zbira nad domačim obzorjem, vihra, ki bode njo najbolj pretresla. Čutila je to in se zgrozila, kakor občutijo ptički pretečo nevihto ter bojazljivo čivkajo pred bližajočim se gromom.

Vidmarica je imela že piker odgovor na jeziku, da bi dokazala, kako malo koristita v praktičnem življenju sramežljivost in krepost; toda vedela je, da bi s tem dokazovanjem Feodoro samo od sebe odvrčala, a ona jo je hotela pridobiti.

»Čednost in sramežljivost sta lepi lastnosti,« je rekla torej s kolikor možno pobožnim obrazom in vernim glasom; »vesela sem, če

mislite, da krasita tudi mojo hčerko, ne pa neumnost in trmoglavost, kakor sem sodila jaz. Če je pa Sidonija še tako nepokvarjeno dete, da si ne zna pomoči, ji priskočiva medve na pomoč, da ji ne uide sreča, katera ji je že tako blizu. — Feodora, draga prijateljica, je pristavila iskreno po kratkem premolku, sezajoč po nje roki in jo stresajoč in stiskajoč, da je Feodoro skoro zbolelo, »saj ste gotovo že uganila, kakšne usluge si želim od vas. Franjo, vaš silno možati svak, on je moj vzor, katerega si želim za zeta. Pa tudi Sidonija ga ljubi, kakor se mi je izpovedala. Res, dekle ni prikupljivo, a dobro in poslušno, in imelo bode nekaj pod palcem. Jaz mislim, da se Franjo ne bo kesal, ako si jo izbere za ženico. Toda vidi se mi, da je on prav tak, kakor je Sidonija: bojazljiv in sramežljiv. Toda, ako me moja ostrovidnost ne prevarja, se tudi v njem nekaj kuje. Tako tih in zamišljen je, tako razdražen včasih in otožen; zna se mu, da je iz njegovega srca izbežal mir. Seveda, občutljiv in skromen je ter se najbrže boji, da bi dobil pri nas košarico. Ali — kaj sem vas že hotela prositi? Res, res, da bi vi, ki ste tako razumna, Franju na nežen način razložila, kako bi nam vsem ugajal. Pa tudi Sidonijo še malko priporočajte, da bode uspeh tem gotovejši. Vi prevzimate torej Franja, jaz Sidonijo; napraviva dobro delo: združiva dva človeka, ki sta kakor ustvarjena, da postaneta zakonski par.«

Feodora je navidezno mirno poslušala živahni besedni tok, ki je vrel črez neutrudne Vidmaričine ustnice. Glava se ji je pri tem vedno bolj pripogibala nad ročnim delom, a nje roke so kvačkale s podvojeno hitrostjo. Čutila je potrebo prikrivati lice pred ostrim pogledom Vidmaričinim. Saj je vedela, da se na nje jasnem, zgovornem licu zrcali njena občutljiva narav. Vedela je, da val krvi, ki ji je že med pogovorom neprestano silil iz srca v lice, a iz lica zopet v srce, bi moral ovaditi nje misli in občutke. Da bi ona postala mešetarica v tako nežnih rečeh?! Nikoli in pri nikomer ne bi hotela tega posla prevzeti, a v tem slučaju ne bi mogla, ko bi tudi hotela.

»Gospa,« je odvrnila torej ročno, ko brž ji je ona pustila priti do besede, »ali ne bi bilo boljše, da pustite, naj se mlada dva sporazumeta sama? Ljubezen,« je nadaljevala s tišjim glasom, »mora priti sama od sebe; sama premaga ob svojem času vsako bojazljivost in ustvari nenadoma med ljubečima osebama tako in toliko zaupanje, kakršno si ljudje navadno pridobe komaj v mnogih letih.«

»Vi mi torej nočete te usluge storiti?« se je začudila Vidmarica, neprijetno presenečena, ker se te odklonitve ni nadejala,

»Res, da ne,« je odvrnila Feodora.

Vidmarica je uprla zdaj oči s čudnim izrazom v Feodorin zmešani obraz. »To vaše neutemeljeno odklanjanje dobre stvari mi nikakor ne godi,« je dejala nato, sumnjivo majoč z glavo. »Vi imate menda za to kak poseben vzrok.« In poudarila je s hudobnim nasmehom zadnje besede.

»Nobenega,« je rekla hitro Feodora, a ni mogla zabraniti, da ji ne bi bil pri tem postal glas negotov. — »Toda prepričana sem, da ljubečima srcema je tretja oseba vedno odveč. Sicer pa bom govorila o tej stvari s svojim soprogom. Njemu kot bratu se spodobi bolj, nego meni, se vmešavati v tako resno stvar.«

In hlastno, kakor da bi ji gorelo pod petami, je pobrala svoje reči ter se s kratkim pozdravom poslovila od gospe Vidmarjeve.

(Dalje prihodnjič.)

Dr. Fran Celestin.

Spisal Fran Göstl.

II.

pisateljevati je pričel Celestin že zelo zgodaj; že kot dijak se je vadil ter tako usposobil za poznejše književno delovanje. Prvi tiskani plod njegovega peresa je bila neka slovenska šolska naloga, katero je prof. J. Macun dal uredniku »Učiteljskega tovariša,« da jo je priobčil. Podpisal se je ondi kot »Neboslav.« — Kot gimnazijec je poslovenil Ilijade šesto knjigo, katero je priobčil Janežič v svojem »Glasniku«. L. 1865. je izdal z Jurčičem in Fr. Marnom almanah »Slovenska Vila«. — Na Dunaju je spisal edino svoje dramatično delo: »Roza«, katero je izdalo »Slov. dramatično društvo« v 11. zvezku »Slov. Talije«. O njej sodi Stritar:¹⁾ »G. pisatelj si je izvolil, če se ne motimo, Moliera za vzgled; sijajen, klasičen, a nevaren vzgled! Življenje je zdaj čisto drugače, nego za Moliera. Iz Moliera se nam je učiti; posnemati ga, je nevarno. To je pač tudi zapeljalo g. pisatelja, da je svojo igro v verzih spisal, kar ji ni na korist. Vsaka stvar ima svoj čas. Vsa igra nam kaže v mislih in po obliki, da je delo visoko izobraženega, blagočutnega moža, in to je lepa hvala; ali pa imajo njene osebe dovolj moči in življenja, rekli bi, dovolj krvi v sebi, to se pokaže, kedar

¹⁾ »Zvon« 1870. str. 322.

pride igra na oder.« Stritarjeva bojazen je bila upravičena: »Roza« se je predstavljala samo enkrat, 14. januarja l. 1871., na slovenskem odru v ljubljanskem gledališču.

Iz Rusije je pošiljal v »Slovenski Narod« dopise in sestavke o tamošnjih razmerah, v »Zvonu« l. 1870. pa priobčil zanimivo pisana »Pisma iz Rusije«, v katerih je orisal svoje potovanje in načrtal petrograško življenje. V teh, kakor tudi drugih spisih se je ravnal vedno po svojem geslu: »Vestno bom skrbel, da me ljubezen do slovanstva ne preslepi nikdar, da bi prikriaval naše slabosti ali preveč povzdigoval naše kreposti.«

Plod njegovega bivanja v Rusiji, ondotnih študij in izkušenj pa je veliko in učeno delo: »Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft«, katero je dovršil na Dunaju, ko se je bil vrnil iz Rusije, ter dal natisniti v Ljubljani pri Kleinmayru in Bambergu l. 1875. [To delo je ostalo, žal, le vse premalo znano širšim in celo strokovnjaškim krogom; zlasti pa pri nas ni doseglo zaželenega uspeha navzlic svoji zanimivi, še danes veljavni vsebini. — In vendar je o njej izrekla kritika, da je to »izborna delo, in da ni nobene knjige o Rusiji, v nemščini pisane, iz katere bi se zajemalo tako temeljito poznanje razmer v svetovnem ruskem cesarstvu.«¹⁾

Koliko krivih, preoptimistiških ali prepesimistiških pojmov bi razjasnilo proučevanje te knjige tudi današnje dni v mnogih naših krogih; koliko bi pripomogla v spoznavanje velikega sorodnega naroda in njegovih dejanskih razmer, ako bi bila bolj znana in upoštevana!

V uvodu nam riše pisatelj vsestransko in temeljito politične razmere v Rusiji za Aleksandra I. in Nikolaja I. in obširno opisuje tedanje pojave v književnosti; nato nas seznanja v 1. oddelku te knjige z razmerami in položajem kmetiškega ljudstva neposredno pred odpravo in po odpravi nevoljništva, v 2. oddelku s finančnimi reformami, v 3. oddelku s sodnimi reformami in upravami, v 4. oddelku z reformami v upravi in pouku, v 5. oddelku pa nam opisuje rusko družabno življenje.

Vse delo je pisano kar najvestneje in najmarljiveje in na podstavi najboljših virov ter ne podaje le strokovno važne, temveč tudi splošno zanimive tvarine v izobilju.

V »Zvonu« l. 1877. je priobčil: »Misli. (Pisma iz Zagreba),« v katerih modroslovnó razpravlja zlasti o načinu delovanja za narod.

¹⁾ Zeitschrift für das Realschulwesen po citatu v »Zvonu« l. 1877. str. 48.

L. 1879. je slavil narod slovenski sedemdesetletnico prezasluznega svojega voditelja in očeta, dr. J. Bleiweisa. Prof. Bezenšek je opisal to slavnost v posebni knjižici, a uvod ji je napisal Celestin.

„Ljubljanskemu Zvonu“ je bil marljiv sotrudnik.

L. 1883. je napisal nekrolog svojemu prijatelju, prof. Seb. Žepiču ter obširno študijo: »Naše obzorje«. Namen tega spisa je jasno izrazil v stavku: »Kdo ne bi želel, da se narodu bistro širi kulturno obzorje, da dobiva novih idej, in da mu postanejo kri in meso, prava last narodnega življenja? Gotovo je zanimljivo vprašanje, kako je naše obzorje? Na to odgovarja naše življenje, naš razvitek. Ali stara je resnica, da je težko čitati v knjigi življenja, četudi leži odprta pred nami. Vendar nam daje rastoča omika več sredstev, da čitamo v knjigi življenja. Eno teh sredstev je književnost, v kateri odseva narodno življenje, ali bi vsaj moralo odsevati — kakor lice v zrcalu. Kako obzorje vidimo mi v svoji književnosti? Da nabere tu nekaj gradiva odgovoru na to važno vprašanje, sem si izbral Levstika, Jenka, Stritarja in Jurčiča. Sledeče vrste niso torej kaka vsestranska presoja teh pisateljev, tudi ne obsezajo vseh del vsakega pisatelja; iščem le obzorja, v katerem se obračajo njihove misli.« — Razprave zaključek je ta, da naše obzorje ni ravno obširno. »Vedna borba za narodno življenje nas sili bolj ali manj naravnost, da si omejimo svoje želje in delavnost na najbolj potrebno in dosegljivo . . . A kako naj si širimo obzorje? S produktivnim, t. j. najbolj ravno nam in ravno zdaj potrebnim znanjem,« in v dosego tega »nam je treba izbora in zdrave kritike.« Skrbeti pa moramo tudi za narodno blagostanje, kajti »ni mogoče doseči prave omike, ako se duševni razvoj ne vrši ob enem s primernim materialnim.«

Ta prekrasna študija je vredna marljivega proučevanja!

L. 1884. je napisal članek »Žensko vprašanje«, v katerem se je potegnil za ženske težnje po enakopravnosti in je zlasti budil in bodril ženstvo k narodnemu delu. »Duhovni jez, ki je med nami in ženstvom, bi realno domoljubje zelo zmanjšalo ali popolnem odpravilo. Moremo-li za sedaj popolno imenovati življenje, če za to, kar je meni milo in drago, če za moje težnje in ideale moja družica v življenju nima nikakega zmisla, če o življenju malo ve, malo misli o njegovem pomenu in njegovih nalogah?«

L. 1886. je opisal življenje in delovanje »predstavitelja največje in najvažnejše literarne stranke zapadne,« kritika V. G. Belinskega, in priobčil nekrolog J. S. Aksákova.

L. 1887. je opisal M. N. Katkova in priobčil dvojje »Slavjanskih pisem« modroslovnega obsega, ki podajeta mnogo zlatega zrnja, dasi le to preseda nekaterim fantantom.

L. 1889. je ocenil Vošnjakov roman »Pobratimi«, l. 1891. (v listku) obseg in oceno dveh poljskih romanov Al. Glowackega: »Placowka« in »Lalka«. —

»Slovan«¹⁾ je bil Celestin marljiv sotrudnik. Prvi tečaj (1884) je donesl njegovo študijo o N. V. Gogolju²⁾ in o Al. S. Puškinu, drugi (1885) o M. Lermontovu. Te vestne in temeljite študije o ruskih književnikih so pisane povsem stvarno in kritično in nam kažejo vrline in napake pisateljev v njih delih. — Četrty tečaj (1887) pa je donesl poleg predavanja v zagrebškem vojnem kazinu »Ruske radikalne struje«, t. j. nihilizem v politiki in literaturi — obširno razpravo o Josipu Stritarju (Boristu Miranu). Ocenivši blagohotno, a pravično vsa njegova dela, je prišel do zaključka: »Slovenci smo imeli in imamo še vedno nekaj mož, ki, stoječ na vrhuncu evropske omike, ne pozabljajo svojega naroda, mari ga ljubijo, ljubijo ves narod, delajo in trpe zanj in za slovanstvo. Med-nje spada tudi Stritar,« in da imamo v zbranih njegovih delih »ne glede na sem ter tja razlito svetožalje — obilo plemenito duševno hrano.« — Ko je prenehal »Slovan«, je pričel izhajati »Slovanski Svet,« in tega se je oklenil Celestin z vso ljubeznijo. Po vsej pravici pravi Tomić: »Ako je Podgornik duša »Slovanskega Sveta«, je bil Celestin njegovo srce, njegov značaj. On je bil dobrotnik lista, a njegovega urednika je podpiral s svetom in z vsemi drugimi sredstvi.«

V »Slov. Svetu« je priobčil več člankov o ruskih razmerah, letne preglede in »drobtinice«; — »v teh,« pravi urednik »Slov. Sveta« v njegovem nekrologu, »so raztresene plodovite misli in celi programi;« v njih je opisoval literarne pojave, a tudi socijalno in ekonomsko razvijanje ruskega naroda.

Vse književno delovanje nam kaže smoter: seznanjati Slovence z osebami, idejami in razmerami, važnimi za njih napredek. Izrazil je to sam v uvodu k Belinskega životopisu:³⁾ »Redki so možje, ki z mogočnim svojim duhom odločno vplivajo na svoj narod ter so mu tolmači napredka in voditelji na potu zdravega razvitja. Delovanje tacih izbrancev je poučno — ne samo za en narod, ne samo za eno

¹⁾ »Slovan« je donesl l. 1884. Celestinov životopis s sliko.

²⁾ z opazko: »Odlomek iz moje »zgodovine ruske literature«, katero sem ponujal »Matici hrvatski« in »Matici slovenski« brez uspeha.«

³⁾ »Ljublj. Zvon«, 1886. str. 36.

dobo. Posebno mnogo se ima učiti slovanstvo, in sicer iz prošlosti in sedanjosti drugih narodov in — svoje. Naša kulturna sposobnost pa se kaže in se bode kazala v tem, kako umejemo spoznavati smisel dosedanjega razvitja. Koliko je navideznega kulturnega bogastva, in kako srečno bi bilo slovanstvo, ko bi se ga moglo ogibati. Ali ni tako? Omiko sprejemljemo površno in zato ne umejemo prav ceniti ni kulturnega življenja drugih narodov, ni svojih pridobitev, ni potreb. —

Slog mu je bil „jedrnat, krepak, brez vsake fraze, brez vsake nepotrebne besede.“¹⁾ Očitati so mu to nekateri, a on sam se je izrazil: „Jaz ne pišem za otroke.“²⁾

Celestin je zlagal tudi pesmi, izvirne v slovenskem in ruskem jeziku, ter prelagal poezije iz ruščine, katere je zvečinoma objavil v „Slov. Svetu“.³⁾

Njegove izvirne pesmi so ali ljubimske ali domoljubne ali pa satirične. — Obliki bi se dalo semtertja mnogo pripomniti, tudi so večinoma vse preveč raztegnjene, a čuti so pristni, domoljubje iskreno, satira rezka, v celoti tvorijo ubran akord: ljubezen do slovanstva.

V „Viencu“ je priobčil l. 1881. znamenito in temeljito študijo o Fr. Prešernu; ta razprava je ponatisnjena tudi v posebni knjižici. L. 1883. je pisal o Dostojevskem in o moskovskem Kremlju, l. 1884. je priobčil književno oznanilo o Trstenjakovem „Weriand de Graz“ in o dr. Jos. Vošnjaka razpravi ob „agrarnem vprašanju.“ — Leta 1893. je ocenil dr. Jos. Vošnjaka dramo „Lepa Vida“.

Ali je pisal v ruske liste, in koliko, tega ne moremo dognati. G. Podgornik meni sicer, da je gotovo dopisoval v časopise in revije, a g. Tomić mi je pisal: „V ruske listove nije pisao, barem dok je bio u Zagrebu, a mislim, da nije ni preje.“

V rokopisu je ostavil: „Царствование Александра“, razpravo o literarnem delovanju ruskem za te dobe — obširno delo „Historija ruske literature“ v hrvaškem jeziku, katero je namenil „Matici hrvat.“, a ta je smatrala delo za preučeno za one srednje stanove, katerim ona posvečuje svoja dela — ter kratko razpravo: „Die radicalen Strömungen in Russland“, katere prevod je donesl „Slovan“, in zbirko pesmi. Tudi njegova pisma in zapiski bi bili brez dvoma v mnogoterih literarnih in socialnih ozirih važni in zanimivi.

¹⁾ „Slov. Svet“ v nekrologu.

²⁾ V pismu do g. Podgornika.

³⁾ Zbral je svoje pesniške proizvode v posebno knjigo, ki mi je bila blagohotno prepuščena v pregled in uporabo.

Upam, da je moj skromni spis uveril čitatelja, da je bil pokojni Celestin mož, o katerem popolnoma veljajo besede njegove o Katkovu: ¹⁾ »Bolj nego germanstvo in romanstvo potrebuje slovanstvo velikih mož in voditeljev na težavni poti napredka, mož obzirnih, vestnih, s širokim obzorjem in ono neomahljivo energijo, ki jo daje le mogočna vera v pravo stvar in goreča rodoljubna ljubezen«; da je bil Celestin mož, ki je svoje znanje posvetil domovini ter si je s tem zagotovil hvaležen in trajen spomin.

¹⁾ »Ljublj. Zvon« 1887. 540.

Srečavanja.

Spisal Fr. Dolinčan.

Ko s'noči sva se srečala,
Prav mi' sva se pogledala,
Solné so nama b'le oči,
Oh, to ljubezen st'ri! —
Narodna.

I. Evelina.

a vseučilišču sem bil v Gradcu, in v mestnem parku sva se prvič srečala. Ponosno je stopala poleg svoje matere in samozavestno je zrla okrog sebe. Tudi vame je uprla svoj pogled in sicer precej prvič tako zapovedujoče, kakor bi hotela reči: »Tudi ti se mi bódeš pokoril! Tudi ti se bódeš klanjal moji lepoti!«

Pri tem pa sta se ji zazibali kipeči ustnici v čarobnem, prijaznem nasmehljaju, kakor bi me že davno poznala. —

Vitke rasti je bila, a vendar polnih, okroglih udov. Nosila je svetlozeleno obleko, z žametom obloženo, a izpod gornjega krila, katero je koketno nekoliko privzdigovala, so se ji blestele snežnobe, umetno vezljane čipke. Košati njeni lasje so bili kostanjeve barve, a iz velikih, temnorjavih oči ji je švigal plamen, ki je pretel uničiti vse, kar je dosegal. Ni čudo torej, da mi je zadrhtelo in zatrepetal srce, in da sem se stresel po vsem životu, ko me je zadel žarek iz njenega očesa. Skoro da mi je sapa pošla; s tako hitrostjo mi je šinila kri k srcu, a od srca zopet v glavo. Ona pa je takoj zapazila, kako mogočen vtisk je napravila na me, in oni smehljaj, ki je ravnokar še tako vabljivo zgibaval njena mala, rožna usteca, je zadobil hkrati pomilovalen, skoro zaničljiv izraz. Zdelo se mi je, kakor bi hotela reči: »Premagan si! Pa prvi nisi, ki je tako vztrepetal pred menoj!«

Mene pa je bilo sram, da sem se pokazal tako slabega. Hotel sem takoj popraviti, kolikor bi se dalo; zato sem se vrnil in šel za njo. A kri se mi ni hotela tako hitro umiriti, kakor bi bil želel. Ko je tako stopala pred mano, kakor kaka kraljica, mi je še vedno nervozno tolklo srce, in kri mi je zalivala lice. Vendar sem šel za njo, misleč, da se pojde dalje izprehajati. Toda to upanje se mi ni izpolnilo, kajti iz drevoreda je šla proti domu. A drug uspeh je imela ta moja pot. Srečam namreč znanca, katerega vprašam, če pozna to krasno žensko.

»Poznam,« odgovori. »Hči je tukajšnjega bogatega hotelirja. Ali ti ugaja?«

»Ne baš Bog ve kako,« odvrnem jaz v zadregi.

»No, no!« pripomni znanec, kajti moj odgovor se mu ni zdel posebno verjeten. »To je priznано prva krasotica v Gradcu, moj dragi! Pa nevarna, nevarna! Ta je že marsikomu prekanila srce! Le pazi, da ne omami tudi tebe njen pogled!«

»Ni take nevarnosti ne,« sem ugovarjal jaz, toda v vidni zadregi. »Mislim, da se po meni ne bo Bog ve kako ozirala.«

»To se ne more vedeti! Po vsakem se res ne ozira, to vem iz lastne izkušnje; kajti jaz še nisem bil tako srečen, da bi bil obrnil njeno pozornost na-se. Toda, če ji je kdo po volji in jo zanimlje, potem je stvar druga. In ti, ti... zdi se mi, da imaš precej sreče pri ženskih!«

»Molči,« posežem vmes, posiljeno se smehljaje, »m ne govori abotno!«

»No, saj ne mislim nič napačnega. Vendar, da se ne daš prehitro zapeljati, ti še povem, da je tvoja nova znanka zaročena.«

»Zaročena?« se začudim, a tako, da je moj prijatelj takoj opazil mojo osuplost.

»Da, zaročena!« mi je potrdil, in ni si mogel kaj, da se ne bi bil nasmejal. »Zaročena je z lepim, mladim možem plemenitega stanu. Lahkomiseln je res, kakor pravijo, in premoženja tudi nima. A to ne de nič. Bogata je ona dovolj, in lahkomišelnost moškega še nikdar ni odvrčala ženske od ljubezni. Da je le lep in mlad — pa plemenitega stanu! Če je lahkomišeln, se jim zdi tem mičnejši! Veš, ženska, to je čudna stvar božja!«

»Ti si velik modrijan!« sem nato dejal skoro razžaljivo, kajti jezilo me je to, kar sem bil zvedel.

»Izkušnja, izkušnja!« se mi je posmejal tovariš. »Jaz nisem tak mlečnozobež, kakor ti, moj dragi! Toda predolgo sem te zadržaval.

Tvoja krasotica je že daleč pred tabo, in požuriti se boš moral, da jo dojdeš. Z Bogom!»

Po teh besedah sva se ločila, in jaz sem jo res krenil po cesti, koder je bila ona odšla s svojo materjo; toda ugledal je nisem več. Izgubila se mi je bila v množici ljudi.

Nemiren sem hodil po Gosposkih ulicah gori in doli; kajti to, kar mi je bil povedal moj prijatelj, me je res jezilo. »Zaročena je torej«, sem šepetal sam s seboj, »pa me je tako pogledala! To dekle bi se rado poigralo z menoj; a čakaj me, jaz ti pokažem, da sem predober za igračo!»

In sklenil sem v svojem srcu, da se pomaščujem za sramoto, katero mi je bila nadela s tem, da me je s svojim predrznim pogledom in zapeljivim nasmehljajem spravila v tako zadrego. Sklenil sem, da se ji pokažem o prvi priliki moža ter jo prepričam, da ni tako zmagovita, kakor si morda domišljuje, in da je še na svetu moških, kateri ne dajo, da bi se kdo norčeval z njimi! —

Hodil sem se odslej vsaki dan izprehajati v mestni park ob tisti uri, ko sem jo bil prvič srečal, in računal sem dobro, kajti vsaki dan je prišla ob istem času isto pot, kakor prvič.

In vsaki dan je uprla vame svoje lepe oči z isto šamosvestjo in z isto ognjevitostjo, kakor prvikrat; jaz pa, zvest storjenemu sklepu, sem se kazal mirnega in hladnokrvnega. Sicer mi je tudi zdaj še silila kri v glavo, in lagal bi, ako bi trdil, da sem bil popolnoma ravnodušen proti njej, a ker mi ni prihajala več tako nenadoma pred oči, ampak sem jo vselej že od daleč videl, tedaj sem imel dovolj časa, zbrati svoje moči ter zatajiti občutke svojega srca. Sicer pa me je res navdajala z nekako nejevoljo misel, da je zaročena, in da se navzlic temu vede tako proti meni, in ta nejevolja je dosti pripomogla k temu, da sem lahko vztrajal pri ulogi, katero sem se bil odločil igrati.

Hodil pa sem nalašč vedno po isti progi v drevoredu, koder se je ona navadno izprehajala, in čim bolj sem čutil, da sem ubral njej nasproti pravo struno, tem bolj me je mikalo, jo srečavati. Sicer sem večidel gledal v stran, kadar sva si prišla nasproti, a opazil sem vendar-le, kaj se godi v njej. Nemira, kateri se je bil polotil, ni mogla zatajiti; kajti kadar sem prišel blizu nje, je vselej začela hitreje stopati, in obračala je tako ostentativno glavo za menoj, da je bilo videti, kakor bi me hotela prav prisiliti, da ji vrnem pogled. Ali jaz se nisem dal spraviti iz ravnotežja. Včasih sem se pač ozrl tudi na njo, a to je bilo le bolj tako, kakor slučajno, in še tistikrat je bil moj pogled tako malomaren, tako hladen, da jo je menda zazeblo do dna srca. V

takem trenutku sem pač videl, kako so jo izpreletavale barve. Najpoprej prijetno presenečenje, češ, vdal se je, a precej nato žalostna osuplost in prepričanje, da se je bridko zmotila!

Od začetka jo je to vselej iznenadilo, kajti kaj takega se ji zdaj najbrže še ni bilo prigodilo. Upala pa je gotovo še vedno, da se ji v kratkem uklonim takisto, kakor se ji je pred mano morda uklonilo že mnogo, mnogo drugih. A ko je to že precej časa trajalo, in ko je začela uvidevati, da so jo nade varale, in da ostanem dosleden, tedaj se je polotil srd njenega srca. Odslej so ji švigale strele iz velikih, temnorjavih oči, kadar mi je prišla nasproti, in jeza, katero je imela na-me, ji je podila kri v glavo, da ji je kar žhtelo iz obraza; to pa nikakor ni škodilo njeni lepoti, kajti nje itak cvetoča lica so ji bila videti vsled tega še bolj sveža. A tudi s tem ni dosegla svojega namena! Jaz sem ostal, kakršen sem bil. Malomarno sem stopal mimo nje, k večjemu, da sem semintja zategnil svoji ustnici v ironski nasmehljaj, a tako, da ni bil naravnost na-njo naperjen in ji je bilo na voljo dano, si ga tako ali pa drugače tolmačiti.

Jaz sem s tem popolnoma dosegel, kar sem nameraval; kajti od dne do dne je postajala nemirnejša in strastnejša, in imel sem dovolj prilike opazovati, kako malo se hkrati meni za druge moške, in kako se vse nje misli sučejo sedaj edino o tem, da bi upognila in ukrotila mene.

Da bi njo mogel in smel kdo tako prezirati! To je bilo pač nečuveno! —

Hrepenenje, da bi dosegla svoj namen, in strast, ki jo je pri tem podžigala, sta jo pripravili tako daleč, da je skoro prestopila meje dostojnosti. Sicer v tem nisem gotov, je-li to storila nalašč, ali je le naključje tako naneslo; izključeno vendar ni, da se je v svojem srdu izpozabila tako daleč. Ko se namreč nekoč zopet srečava, se zasučje tako hitro proti meni, da se je močno zadenem in ji pri tem izbijem solnčnik iz roke. Tudi to bi bilo mogoče, da je, porabivši ugodni trenotek, izpustila solnčnik nalašč sama; toda ker tega natanko ne vem, ji tudi nečem delati krivice. Bodisi, kakor že koli, za trenotek je bila zdaj ona vladarica situacije. Da bi jo bil pustil pobrati samo solnčnik, to se ni spodobilo, pa tudi nikomur drugemu nisem privoščil te sreče. Pripognil sem se torej, pobral solnčnik in ji ga s hladnim priklonom izročil. Ko pa sta se pri tem dotaknili najini roki, me je izpreletel čuden občutek po vsem životu, in ni manjkalo dosti, da se nisem izneveril sam sebi, ali bolje rečeno svoji obljudi. Ona pa je z nečuveno hitrostjo izkoristila ta položaj, in v malo sekundah so mi

povedale nje oči več, nego bi mi bila mogla usta povedati v celi uri. Kako naj tudi povedo usta, kaj se godi v srcu, ko je človeška beseda tako okorna in naša govorica tako ubožna! Vse prerazlične osene srčnih čutov zna izraziti edino oko, edini pogled! In kaj je govorilo vse v tem trenutku nje čudapolno oko! Kako se je stopnjeval izraz njenega pogleda od migljaja do migljaja, in kako je prehajal z enega na drugo! Najpoprej se ji je brala grozna ogorčenost v očesu, kakor bi hotela reči: »Poglej me vendar! Kako moreš hoditi mimo mene in zreti v stran! Ali nisem vredna, da me občuduješ?« Potem pa je postajal žarek njenega očesa milejši in milejši, in končno ji je postal pogled nekako mrkel in otožen, kakor bi mi hotela reči: »Zakaj ravnaš tako z menoj? Glej, rada te imam! O nikar me ne muči in bodi dober z menoj!«

To me je omamilo. Skoro da bi ji bile tudi moje oči izdale mojo skrivnost, a o pravem času mi je še prišlo na misel: »Komedija! Nikar se ne daj premotiti! Drugemu je zaročena, iz tebe se le norčuje! Ako podležeš, ji boš v zasmeh!«

To me je zopet iztreznilo. Kakor bi njenega pogleda ne bil razumel, sem odšel, resno se držeč, naprej. Ko pa sem jo tisti večer na povratku še enkrat srečal, je bila zopet stara. V očeh so se ji zopet kresale iskre srditosti, in v licih ji je zastajala kri, katero ji je podil v glavo srčni gnev, da so ji žarela, kakor žari škrlatastordeča vrtnica v sveži rosi, kadar jo obsije jutranje solnce. Da ji je izpodletela tudi ta nakana, to jo je razburilo do skrajnosti. Da, dozdevalo se mi je, da ji iz oči ne plamti več samo srd, ampak tudi — sovraštvo! Ko bi ji bilo dano, bi me bila uničila, pogubila v tem trenutku! —

Črez noč pa se je hkrati zopet izpremenila! Ko sem jo drugi dan po tistem srečal, je stopala z največjo ravnodušnostjo mimo mene. Niti ozrla se ni na-me, in bilo je videti, kakor bi bila popolnoma pozabila včerANJI dogodek. In taka je ostala cel večer. Vračal sem se nalašč sredi drevoreda, da bi šel večkrat mimo nje, vedno upajoč, da si premisli in me zopet pogleda, kakor me je doslej pogledovala — a moje nade se niso izpolnile. Niti enkrat se ni ozrla vame in stopala je ponosneje, nego kdaj poprej, kakor bi mi hotela dati občutiti, da sem si preveč domišljeval, ako sem menil, da se tudi le količkaj zanima za-me. V začetku sem se tolažil, češ, moje orožje uporablja! A ko se je drugi in tretji dan takisto vedla proti meni in se je sploh delala, kakor da me ne bi bila še živ dan videla, sem se zasačil pri občutkih, ki so glasno pričali, da sem se predolgo bavil s to žensko. Res, moje orožje je porabljala — a z največjim uspehom!

Človek je človek, vsaki je bolj ali manj samoljuben — vsaj jaz sem se čutil po njeni taktiki grozno zadetega. Ko bi bil prepričan, da je to res le gola taktika! A polotovati so se me začele dvojbe, in bolj in bolj se mi je vsiljevala zavest, da sem osramočen! Kaj pa sem pravzaprav nameraval s svojim postopanjem? Jaz, ubogi velikošolec, vendar nisem mogel zahtevati, da bi se svojemu ženinu odpovedala in svojo ljubezen naklonila meni! Zadovoljen bi bil moral biti in hvaležnega bi se ji bil moral izkazati, da me je sploh kdaj svojega pogleda vrednega spoznala. Mimo nje bi bil moral hoditi ter se veseliti njene lepote, pa ji s strmečim svojim pogledom izražati svoje občudovanje! Ker sem bil prišel z njo boj, sem si prisvajal dosti več veljave, nego sem je sploh mogel imeti kdaj pri njej, in za kazen imam zdaj nje tiho — zaničevanje! Da, nič družega to ni moglo biti, nego zaničevanje! Mogoče, da je pozvedovala po meni, in ko so ji povedali, kdo in kaj sem, je sklenila, me popolnoma prezirati. A zakaj je vendar poprej kazala toliko zanimanja za-me! Toda, ali se nisem motil? Ali ni bila vse to le domišljivost? Ali me ni preživa moja fantazija že dostikrat premotila? Ni-li bila ona vedno ena in ista, in samo jaz sem videl vsaki dan kaj družega na njej?

Tako sem premišljeval, in bil sem grozno nesrečen! Kaj bi bil dal, ko bi se bila hotela le enkrat še ozreti na-me! Pa ona je ostala vztrajna in neizprosna! Bila je sploh vsa druga, nego se mi je dozdevala od začetka. Tako nekako resna, nič več tako otročja, kakor je bila videti preje. Oči ji niso zrle tako nemirno sem in tja, in po njenih ustnicah se niso več zigravali venomer smehljaji. Meni pa se je v tej resnosti zdela še lepša, nego prej. Nekako častitljiva je bila sedaj videti, in neko nerazumno spoštovanje se mi je budilo v prsih do nje. Imela je do mene čudno moč, kakor še nikdar nobena ženska ne prej in morda tudi — ne pozneje.

Bolan in potrta sem vsaki dan odslej zapuščal park in misliti sem moral na to, da se ozdravim! Igral sem se z ognjem in opeknel sem se bil, hudo opeknel. Naposled sklenem, da ne pojdem več v park. Ne več v park? To bi bilo preveč! V park sem še zahajal, a ob tisti uri, ko je prihajala ona, ne več. A dasi nje ni bilo v parku, sem jo vendar videl povsod. Spominjal sem se vseh posameznosti, in vsakega najmanjšega dogodka, ki se je tikal nje. Videl sem natanko, kje sta se bila prvič ujela naju pogleda; na mestu pa, kjer sem ji bil pobral solnčnik, mi je zastala vsaki pot noga. Mislil sem vselej dolgo dolgo, kako je bilo tisti trenotek, in srce se mi je krčilo, kadar sem se spomnil, kako po neumnosti sem razdejal svojo srečo. Bila je res

morda to sama igrača, a vsekakor prijetna igrača, in zakaj ne bi se človek včasih tudi malo poigral! Zakaj bi naziral vse vedno le z najresnejše strani! Pa jaz sem bil že tak! Najlepše trenutke mojega življenja mi je uničilo razmišljanje, kake posledice bo to ali to imelo! Ne da bi bil z lahkim srcem užival, kar mi je noklonilo ali naključje ali usoda, rajši sem mučil svojo ubogo glavo z razmotrovanjem tega ali onega vprašanja!

Revež tisti, ki nima zdravejše filozofije, nego sem jo imel jaz!

Vendar, kar človek kdaj zamudi, se ne da več prihiteti, in treba se je vdati neizogibni usodi. Tolažil sem se, kakor sem vedel in znal. Potolaži pa se človek najlaglje, ako se prilagodi misli, da to, kar je izgubil, ni imelo posebne vrednosti. Tudi jaz sem izkušal pomiriti na ta način svoje srce.

»E, kaj bi!« sem dejal večkrat sam sebi, v tem, ko so se vse moje misli vrtele okoli njene podobe — »Ta Evelina« — tudi njeno ime sem bil pozvedel — »je čisto navadna ljubohlepnica! Ali je vredna, da se ti zaradi nje tako vznemirja srce? Ali ženska, ki ima svojega ženina, pa se tako vede drugim moškim nasproti, sploh zasluži, da jo spoštuješ? Kaka soproga bode pač to?«

Po takem premišljevanju mi je bilo vselej nekoliko olajšano srce. Kadar sem vse to tako preudarjal, sem res menil, da jo smem zaničevati. In zaničeval sem jo — toda vselej le zelo malo časa! Hkrati me je premagal zopet spomin na njene ognjene poglede, in bil sem zopet pri starem!

Sčasoma pa sem se vendar-le potolažil. Ker sem bil premoški, da bi bil šel zopet kdaj v park ob času, ko je hodila ona na izprehod, ni nikdar nanesel slučaj, da bi se bila srečala. In kaj se v življenju vse ne pozabi! Tudi je bila zima nastopila, in že vsled slabega vremena je bila nevarnost sploh mnogo manjša, da bi jo kje srečal, na plese pa tako nisem hodil, kjer je ona kraljevala. In da so mi sčasoma bolj in bolj poredkoma uhajale misli do nje, k temu je največ pripomogla vestnost, s katero sem se od nekdaj pečal s svojimi študijami. Da bi radi kake ženske zanemarjal svoje študije, tega mi ne bi bila nikdar dopustila vest, in učil sem se nalašč z največjo marljivostjo in vztrajnostjo. Tako je prišlo, da sem si jo skoraj do malega izbil iz glave, in pomiril bi se bil brez dvojbe popolnoma, ko se ne bi bilo nekaj dogodilo, kar me je spravilo zopet iz pravega tira.

(Dalje prihodnjič.)

Hrast.

Slika. Spisal Aleksander Orel.

judje božji, krščanski, eno bi vas vprašal: Kaj je hrast? — Drevo! Res drevo je! A nihče ga ne vsadi, nihče ga ne goji, nihče ne cepi, nihče mu ne čisti vej, nihče mu ne gnoji, nihče mu ne zaliva. — Tako je, tako je bilo, in tako bode na vekov veke . . .

— Hrastov gozd! — Kdo se še ni nikdar iztegnil s samopašno slastjo, z dušnim in srčnim zadovoljstvom po zelenem, mehkem, volnatem mahu v veličastnem hrastovem gozdu ter zrl s poluodprtimi očmi v zelene, lahno se zibajoče vrhe, diha je počasi, krepko in enakomerno vase sveži, oživljajoči gozdni zrak! . . .

V tem gozdu, v tej temačnosti, ki nas sladko objema s svojim mehkim, veličajnim duhom, ki nas omamlja, straši in boža, kakor nas v objemu svojem premaguje, pretresa, mami in ljubeče in božajoče povzdiguje mistična polutmina kakega modernega gotiškega svetišča — v tej polutmini nas vse zanima, vse nam stopa živeje, v novih, dosedaj neznanih oblikah pred oko, vse se nam vtisne globokeje, močnejše v dušo . . .

— Med gostim, velikim, zobkastim listjem se ukrade tu in tam kak ozek, tanek solnčni žarek v dremotno polutmino, se spusti na mehki zelenkasti mah, katerega prepregajo in križajo tu in tam debelejše korenine, plazeč se druga čez drugo. Na mahu tvorijo prameni rumenkaste, večje ali manjše pike, ki se izgublajo brez določnih kontur v zelenkasti mahovini.

V zraku se ziblje belkastorumen metuljček, ki je zabredel s cvetnega polja semkaj v gozdno tišino in tmino . . . Ne prija mu v gozdu. Nestrpno in nemirno se vrti v težkem, nasičenem gozdnem vzduhu. Neodločno in boječe krili z majhnimi, skoraj prozornimi, belkastimi, kakor s praškom posutimi krili po mirnem, vonjajočem zraku . . .

Po vraskavi, razpokani, zimsko-debeli hrastovi skorji se giblje nešteta množica mravelj; hitro, urno, brez počitka, odmora in prestanda se vrve svojo pot, ogibaje se druga druge z naravno, pravislonsko eleganco . . . Le tu in tam se ustavi kak par sredi viharnega toka za trenotek — a le samo za trenotek. A predno še more druga drugo prav pogledati, hiti že spet vsaka svojo pot, bodisi zadovoljno, bodisi gnana in suvana od hiteče, tekajoče množice . . . V

tankem, bujnem mahu pa se razprše na vse strani. Korakajo čez drobno, suho vejevje, ležeče nerodno po mahu. Izognejo se tu in tam kakemu suhemu panju. Pozno se vračajo z velikimi bremenji, katera vlečejo s težka in z naporom za seboj . . . Med njimi pa se vrti z mrzlično nemirnostjo majhna, pisana žuželka, zadene zdaj ob to, zdaj ob ono mravljjo, se trese od nevolje, straha in jeze ter si le z velikim naporom in šele po mnogih brezupnih in brezuspešnih poskusih pripori izhod iz te črne, nemirne, bežeče množice . . .

Nad tem mrzličnim, urnim, nikdar mirujočim gibanjem, tekanjem, vrvenjem in drvenjem se vrti v svoji umetalni, neizrečeno tanki, svilnati mreži debel, pepelnat pajek. Marljivo in previdno tke svoj fini, skoraj nevidni pajčolan, katerega je razpel med suhimi, tankimi, dokaj nizko visečimi vejicami. Tako fine tančice še pač ni tkala nobena človeška roka za žametasti, z dragocenim oljem in dišavami negovani obrazek kake orijentalke dame! Krog pajčevine smelo poletava zelenkast, majhen hrost — se oddali od mreže — čez trenotek se spet približa . . . in slednjič obtiči v tanki, mehki mreži . . . Pajek, sedeč mirno, pokojno in zadovoljno sredi svojega elegantnega, prozornega domovja, se nasmehne aristokratiški zaničljivo, kakor kak star, v grehu osivel pohotnež, ko vidi pred seboj dolgo zaželeno žrtev . . .

Nad gostim vejevjem, ki se proti vrhovom zakrožuje in zožuje, plapolata glasno z velikimi, debelimi in neokretnimi perotmi vrana ter včasih zakriči z zadovoljnim, a hripavim in neuglajenim glasom: »Nikár, nikár!« — Iz bližine pa ji odgovarja šegava sestrična sraka z ironskim, tankim smehom: »Héhehé!« —

Nekje sredi gozda se glasi enakomerno znano trkanje žolne: »Ték — ték-tek-ték — tek, tek - ték!« . . . Kos moti gozdno tišino s svojim glasnim, hitrim, čudečim se in nedelikatnim vprašanjem: »Kaj pa je to bilo?« . . . Kukavica, leno in zaspano sedeč v najgostejšega vejevja najtemnejšem kotu, pritrjuje iz svoje ptičje perspektive s filozofsko mirnim, monotonskim: »Kúku, kúku!« —

Tu in tam leži kaka suha grča, kak panj, trhel in koščenobel ter od dne do dne bolj razpada in gine . . . Tik njega leze počasi in leno dolg polž, zaznamujoč za seboj svojo pot z belkasto, mastno slizjo. Poskusi se tudi popeti na panj. A to gre počasi — počasi! . . . Ko se utrujen in upehan vrača na mehki, volnati mah, premišljuje in preudarja v svojem mrzlem srcu, kako velik je vendar svet božji, in kako visoke so gore! Z rogovi pa pritrjevalno pokimava . . . A v tem globokoumnem, filozofskem razmotrovanju ga zdajci zmoti brzonog zajček, ki lahkotno in veselo skoči čez panj in čez polža . . . Polžu

se stemni pred glavo; srce mu za trenotek prestane utrinjati; rogove povesi ter se skrči v klobko . . . A polagoma se mu vrne življenje v otrplo telo, prestrašeno srce mu spet napolni junaški pogum, po pepelnatem obrazu pa se mu razlije ona znana stoiška mirnost, s katero meri vsaki polž življenja težka pota. Globoko se oddahne, iztegne spet smelo in ponosno rogove v svet božji ter vzdihne iz globočine viteškega srca: »Kaka zverina, kaka zverina! . . . Glej, glej! Kaki nestvori se vendar klatijo po svetu . . . ,Slabi časi,‘ je govoril nekdaž star moj sorodnik, ko me je srečal na mojem potovanju — ,slabi časi, a pomni, sinko, slabši še pridejo‘. In prišli so, žal, prišli so . . . Ah, ah, skoraj bi me bila pomandrala ta zverina zverinska, divja! In konec bi bilo mojega blagonosnega življenja in plodovitega delovanja!«

In v svesti si svoje znamenitosti in važnosti v stvarstvu, leze počasi svojo pot . . .

Nad njim pa mrmra z globokim basom debel čmrlj svoj vsakdanji: »Bumbummm«. — —

Ko potegne kaka sapica, donese od strani oster, ščemeč, po smoli dišeč vonj, ki prihaja od ognja, kurjenega s svežo smrekovino . . . Od iste strani se glase enostavni, odmerjeni, zategli zvoki sekire, katero vihti orjaški drvar, potan od dela, umazan od smole in znoja. Nedaleč od njega pa neti črnolasi, rdečelični sinček njegov veselo plamteči ogenj ter peče krompir. — —

Visoko nad vrhovi pa se modri azurno nebo, katerega vidite le tu in tam med vejevjem kako krpico. Po njem plujejo počasi in izpreminjaje svoje fantastične podobe belkasti oblaki, katere zazrete le od trenutka do trenutka nedoločno in nejasno . . .

— V srce človeško pa lega mir, in neizjasniva tišina mu pada v dušo, ko krog njega tako tiho, mirno, zadovoljno in sanjavo dremlje temotni gozd . . . Toda septembra meseca, ko otesa veter debeli, podolgovati, belkastorumeni želod, prižene umazan pastir čredo svinj, katere zadovoljno krulijo v bogatem žiru ter si pohotno pasejo umazana telesa . . . Pastir pa zalezuje dolgorepo, lahkonomo veverico, ki igraje in graciozno skaklja od veje do veje. A ko črez nekoliko časa pogleda na čredo, izročeno njegovemu varstvu in očetovski skrbi njegovi, mu utriplje v junaških prsih viteško srce hitro in nemirno, češ, ali so še pač vse, ali pa so se nemara že razšle in razkropile na vse štiri strani širnega sveta. Z glasno utripajočim srcem

»On drage glave svojih šteje,
In glej, ne manjka nihče vseh.«

Tedaj pa se mu vrača v moško srce tajni in sveti mir, in skrbni obraz mu ublaži pokoj, zadovoljnost in mila resnoba, dostojna junaškega varuha teh ščetinastih stvorov —

Zgodi se pa, da pobere kak paglavec v gozdu želod ter ga vrže kje tik steze v stran; ali pa se ulije iz oblakov nebeških ploha in toki privale iz gozdov želod na polje in travnike ali na kako mejo . . . In ta želod požene kal, in majhna, tanka, belkasta mladika se prikaže iz tal ter raste in raste. — Rast ji dajejo sape pomladanske, oživljajo jo deževne kaplje, krepi jo rosa jutranja . . .

In ako po naključju muli ravno na onem mestu kaka suhorebra kravica zadovoljno in vdano v borno svojo usodo kratko zeleno travo, in ako leni umazani pastir ne zakliče o pravem času: »Hej, maroga marogasta, ne muli tam, tamkaj vzraste drevo!« — glejte, tedaj pomuli kravče brez vsakega pomisleka in celo brezskrbno in brezvestno male, skoraj prozorne listke prihodnjega drevesa — in hrasta ni!

Ako pa je usoda mladiki mila ter jo varuje takih in enakih nevarnih slučajev, no, tedaj vzraste drevo, mogočno, veličastno, širokovejnato . . . In prilete ptice nebeške in gnezdiijo v vejah njegovih. Pod njim počije marsikak popotnik, marsikak len berač pospi v senci njegovi . . .

Pod hrastom, v mehki, rosní travi si zakuri hlapec, ko ob zadnjih poletnih ali prvih jesenskih večerih čuva konje, pasóče se na travniku. Sedi pri ognju ter peče koruzo ali krompir, ali pa leži na hrbtu in zre v zvezdnato nebo, misleč na svojega dekliča v kočici tam konec vasi.

Hej, to vam je življenje! . . .

— Prav preprosto, vsakdanje, nedolžno drevo je torej hrast, in vendar igra često usodno, odločilno ulogo v kaki nekrvavi tragediji, ali recimo rajši — tragikomediji . . .

* * *

Soseda sta bila — Kalinov Jože namreč in Medvedov Grega.

Bila sta oba vdovca. Imela sta vsaki dvoje otrok, Kalin dva sina, Jožeta in Ivana, Medved pa sina Tomaža in hčer Polonico. A to ni nič posebnega pod solncem božjim, da imajo stariši otroke!

Navzlic precejšnji razliki v starosti — Jože jih je nosil že blizu sedemdeset let na skrivljenem hrbtu, Grega pa je štel kakih petdeset — navzlic tej razliki sta si bila prav dobra prijatelja. Ko je enemu manjkalo tega ali onega, je stopil k sosedu, in pomoč mu je bila gotova . . . In prav zadovoljna sta bila, da sta živela v miru božjem in medsebojnem prijateljstvu . . .

»A včasih se zruši tudi najboljšo prijateljstvo,« je rekel često naš sovaščan, pijani Janezek Smuk. »A zruši se radi tega, ker se vrag povsodi meša in vsiljuje med dobre in pravične ljudi ter jim budi v srcu strasti in grešne želje in jim seje v dušo seme sovraštva.« — Tako je govoril Janezek, ko ga je obsenčil duh filozofije, kateri mu je lezel polagoma iz čaše v majhno, ploščato glavo.

In sprla sta se nekoč tudi Kalin in Medved . . . In radi česa? —

Kalinovo dvorišče je zagrajal spleten plot. Pri plotu, ali bolje med dvema koncema plota pa je stal hrast, košat in mogočen, in sicer tako, da je stalo pol debela na Kalinovem dvoru, pol pa na Medvedovem travniku, in da je pol vej molelo na Jožetovo, pol pa na Gregorjevo last.

In ta hrast je bil prvi nedolžni motor tragikomedije, ki vam jo v kratkih obrisih očrtam.

* * *

Bilo je pomladnega jutra.

Počasi je izginjala nočna tmina, gubeč se v nič. Obzorje se je večalo in večalo, kakor bi se odgrinjala polagoma tenka, črnkasta zavesa, ki je branila očem, da niso mogle pluti v daljavo . . . Nad travniki se je še zibala in kuhala gosta, sivkasta megla, podobna lah-nemu, enakomernemu in gostemu dežju finega, mikroskopsko drobnega pepela. Počasi se je dvigala v višino — ped za pedjo.

Slemena hribov in vrhove dreves, počivajočih še v polusnu in kopajočih se v dremotni jutranji tišini, je začelo ožarjati s svojimi prvimi prameni ognjenordečkasto solnce.

Na zeleni, tanki travi so se zibale majhne, prozorne, srebrne kapljice. Čaše cvetic so se odpirale srebrni rosi ter se naslajale o poljubih toplih žarkov.

Po podolgovatih, zobčastih hrastovih listih se je nabirala rosa, ki jih je krila liki mehko, tekoče, prozorno srebro. In drobne, podolgovate kapljice so polagoma polzele navzdol. Obvisle so nekoliko trenutkov na ostrih koncih listov, lesketajoč in bleščeč se v rdečkastih solnčnih žarkih — potem pa so se odtrgale, vrteč se v padu, v mehko, rosno travo.

Nad drevjem so krožile ptice po hladnem, čistem, svežem vzduhu, v katerem se je umikala nočna otrplost in mrtvičnost jasnemu, vselemu, mlademu življenju. Motile so sanjavo, dremotno tišino s svojo jutranjo molitvijo. —

V vasi je bilo še tiho in mirno.

Le po dvoriščih so počasi in ponosno stopicali dolgonogi petelini, razbrskavali smeti ter vabili kokoši z nizkim, nekoliko hreščočim »kurú, kurú«.

Skozi majhno okence na kleti je skočil muc ter splezal po oglu v seno, počivat po nočnem lovu.

Tedaj pa je zatrepetal po jutranji, mirni tišini zategnjen, polnozveneč, krepek glas kakor glas sekire, padajoče močno in krepko na trd les.

Prejšnji večer se je bil vrnil stari Kalin dokaj pozno iz gorice, kamor je hodil gledat, ali je v kleti vse v redu.

Sedel je k hrastovi mizi, potegnil iz stare usnjene torbe čutaro vina, jo nagnil krepko dvakrat, trikrat, zakašljaj malce, si obrisal obraz, postavil čutaro sredi mize ter počasi pripomnil:

»Deca, klet pri vinogradu bomo morali popraviti. A lesa zdaj ravno ni pri domu. Jože in Ivan, jutri zjutraj vzameta sekire ter posekata hrast pri plotu za hramom.«

»Hrast?« se začudi Jože, »ali res ta hrast, oče?«

»No, glej ga! Ali je to kaj čudnega — a?«

»O ne, oče! Toda veste, ko smo po zimi robkali pri Lesniku koruzo, je nanesa govorica tudi na ta hrast. In nekateri so trdili, da je sosedov — Medvedov.«

»Ká-àj — sosedov?« vzkipi starec. »Kdo to trdi? — Eno besedo še, in . . . Hrast Medvedov? Haha, kdaj je kdo kaj takega slišal ali trdil? — Moj jel! Na mojem stoji . . . Jutri ga posekata.«

In konec je bilo debate. Kar je rekel stari Kalin, temu se ni smel protiviti nihče.

Drugo jutro pa sta začela sina po očetovem povelju na vse zgodaj z delom.

Ko so zadoneli zvoki prvih udarcev po dolini, je stopil ravno Medved na večni prag. Ogledal se je po dvorišču, se ozrl proti nebu, iz navade nekoliko pokašljaj ter mrmraje menil: »Lepo bo, prav lepo.«

Že se je obrnil, da bi se vrnil v sobo, ko ga zmotijo sekire udarci. Polagoma se napoti proti travniku.

A kako se je začudil, ko je videl Kalinova podirati hrast!

»Hej, fanta, ali se vama blede?« je kričal že od daleč. »Kdo vama je dovolil posekati moj hrast! Oj, oj, tako lep hrast, in hočejo mi ga posekati! Oh ti nesramneži, roparji, tatovi!«

»Kaj vaš hrast? Oj, ta hrast ni bil in ne bode nikdar vaš, kakor cesarska krona ne. Hrast je od pamtiveka naš. In sekava ga na očetovo povelje,« se odreže Jože ter krepko zavihti veliko, svetlo sekiro.

»Na očetovo povelje! Ta goljuf stari! Kedaj je kje slišal, da je hrast njegov! Ta žival!« . . .

Tisti trenotek pa je prisopihal že Kalin izza ogla. Z rokami krileč po zraku in od jeze ves rdeč, je kriknil:

»Kdo je goljuf, kdo? . . . Ti, ti sam, ako trdiš, da je hrast tvoj! Moj je, od pamtiveka je moj! . . . Sicer pa se s teboj niti nočem prepirati. Deca, le urno sekajte!«

»Ne boste ga, ne boste ga! — Še danes bom šel in tožil. Še je pravica na svet!«

»Pojdi! — A za goljufa se pokesaš, to ti pravim . . . fanta, sekajta!«

In veselo sta peli sekiri . . .

(Dalje prihodnjič.)

† Dr. Vatroslav Oblak.

Zopet je slovenski narod izgubil enega svojih najodličnejših sinov, čigar ime se sveti v zgodovini slovanske filologije in slovenskega jezikoslovja in slovstva: v sredo, dne 15. aprila t. l., ob 4. uri zjutraj je umrl v Celju učenjak dr. Vatroslav Oblak, docent slovanske filologije na vseučilišču v Gradcu. Ob njegovem grobu žaluje slavistika, kateri je blagi pokojnik posvetil svoje sicer kratko, vendar plodonosno življenje; z njim je izgubila enega najboljših svojih zastopnikov. Z Oblakom nam je vzet velik duh, ki si je v kratki dobi svojega znanstvenega delovanja priboril priznanje vseh slavistov.

Vatroslav Oblak se je rodil v Celju dne 15. maja 1864. l. Gimnazijo je pohajal v Celju, a v VIII. razredu je obolel za tuberkulozo in moral za eno leto pretrgati svoje študije. Zdravniki so se sicer odrekli vsakega upanja, da še okreva; vendar je toliko ozdravel, da je mogel nadaljevati svoje nauke. Toda povsem zdrav ni bil več; njegovo telo je bilo strto, zapisan je bil smrti. Ko je zopet vstopil v VIII. razred, so ga profesorji celjske gimnazije pod ravnateljstvom Končnikovim čez tri mesece izključili iz vseh cislitvanskih kronovin, ker so ga smatrali za intelektualnega provzročitelja, da so peli dijaki na dan 19. novembra avstrijsko himno v slovenskem jeziku proti volji ravnateljevi. Radi tega zločina je moral Oblak v onostransko državno polovico ter je v Zagrebu žvršil gimnazijo in dostal zrelostni izpit.

Že na gimnaziji se je z veliko marljivostjo in odločnostjo bavil s slavistiko, tako da je prinesel na Dunaj, kjer se je jeseni l. 1886. vpisal na modroslovni fakulti, že bogato jezikoslovno znanje. Odslej je bil najmarljivejši učenec mojstra slov. filologije, prof. Jagića, kateremu se je mladi Oblak tako omilil, da ga je vedno zval svojega najljubšega učenca; z Jagićem je ostal do svoje smrti v najožji dotiki.

V kratkem času si je nabral toliko znanja, da je že v zadnjih tečajih svojih študij nastopil kot samostojen učenjak. V Jagićevem »Arhivu« (»Archiv für slav. Philologie«) je priobčil celo vrsto korenitih ocen in učenih razprav, ki se vse odlikujejo po jasnem slogu in točnem izražanju misli, tako da je z njimi vzbudil pozornost vseh slavistov. V razmeroma kratki dobi je ustvaril lepo število razprav in spisov. Znamenite med njimi so razprave: »Zur Geschichte der nominalen Declination im Slovenischen« (Arch. XI.—XIII.; ponatisk leta 1890.); »Zur Würdigung des Altslovenischen« (Arch. XV.); »Die Halbvocale und ihre Schicksale in den südslavischen Sprachen« in pa »Zum silbenbildenden / im Slavischen« (Arch. XVI.); »Der Dialect von Lastovo« (A. XVI.); »Einige Capitel aus der bulgarischen Grammatik« (Arch. XVII.) i. dr. V IX. kn. »Sbornyky za narodni umotvorenija, nauka in knižnina« je priobčil: Nekoliko bližnji vrhu staroslovjanskite pametnici; v »Letopisu« Slovenske Matice pa je objavil mimo drugih spisov svoje znamenite »Doneske k slovenski dialektologiji«. Od l. 1887. dalje je bil tudi »Ljubljanskemu Zvonu« zvest sotrudnik in je priobčil v njem lepo število ocen, ki so tako korenite, kakor malokaterega naših učenjakov. Poslej ni izšel niti eden letnik »Zvonov«, ki ne bi bil priobčil vsaj nekaj dragocenih strani iz peresa učenega Oblaka.

Pokojnik je bil poleg češkega učenjaka dr. Vondráka, docenta na dunajskem vseučilišču, najogljivejši zagovornik macedonske teorije.

V kratki dobi si je pridobil Oblak mnogo priznanja, Jagić ga je sprejel mej soizdajatelje svojega Arhiva in ga tako postavil v vrsto z drugimi slavisti, med Leskiena, Weselovskega, Gebauerja i. dr., od cesarske akademije pa je dobil podporo za potovanje v Macedonijo, da preišče in prouči njena narečja. Žal, da ni mogel do svoje smrti porabiti vsega nabranega gradiva. V Macedoniji se mu je pripetil neprijeten dogodek; Turki so ga v kratkem času iztirali. O tem so tedaj obširno poročali dnevniki.

Dasi je bilo Oblakovo telo šibko in potrto, vendar se je moralo pokoriti njegovemu velikemu, čilemu in vedremu duhu. Oblak je delal brez odmora; on ni poznal počitka, ni praznika; bil je marljiv kakor mravlja. Še lani je potoval med ogrske Slovence in na Vipavsko, od

koder se je vrnil sicer telesno slabejši, vendas ves vesel, ker je zasledil važne stvari za slovensko jezikoslovje.

Ko je še živel blagopokojni Davorin Trstenjak, je bival Oblak večkrat o počitnicah pri njem, pozneje pa, kadar ni potoval, pri znanem rodoljubi, župniku Gabronu na Koroškem.

Jeseni leta 1894. se je habilitoval Oblak na graškem vseučilišču kot docent slovanske filologije s posebnim ozirom na južnoslovanske jezike; naučno ministrstvo ga je imenovalo za lektorja slovenskega jezika in slovenske literature. Modroslovna fakulta ga je letos pred velikonočjo priporočila za izrednega profesorja, in ministrstvo je imenovanje obljubilo — a Oblak ni doživel tega zaželenega trenutka; neizprosna smrt mu je preje upihnila luč življenja.

Prišedši domov na počitke, je začel hirati bolj in bolj; v noči od 14.—15. aprila pa mu je postalo tako slabo, da je zjutraj ob 4. uri izdahnul svojo blago dušo.

Pokojnik je bil mož izredne samotvorne nadarjenosti, neupogljivega značaja in plemenitega srca, ogromne učenosti in velikega duha. Kdor ga je poznal, ga je moral ljubiti in čislati. Bil je iskren prijatelj in skrben, odličen učitelj. Zavist in nasprotnost od neke strani, od katere bi se je bili najmanj nadejali, sta mu grenili zadnjo dobo njegovega življenja.

Pogreb, ki je bil v petek 17. aprila v Celju, je bil sijajen, vreden pokojnikovega imena. Z Dunaja sta prihitela Oblakov učitelj in prijatelj prof. Jagić in dr. Murko, graško vseučilišče pa je zastopal dekan modroslovne fakulte prof. dr. Bauer in celjska inteligenca je izkazala svojemu rojaku v velikem številu zadnjo čast. Zastopani sta bili tudi društvi »Slovenija« na Dunaju in »Triglav« v Gradcu z zastavo. Krsto je kitilo lepo število prekrasnih vencev. Celjsko pevsko društvo pa je zapelo dve ganljivi žalostinki pred hišo in na grobu. Ob odprti gomili sta govorila dr. Murko in podpredsednik »Triglava«, filos. Vadnjal, ter slavila z jedrnatimi besedami rajnikove zasluge. Ganljivo je bilo videti, ko so padale osivelemu učitelju prof. Jagiću, zročemu na krsto pre-rano umrlega ljubljenege učenca, debele solze po licu; tako je ljubil veliki učenjak svojege mladega druga. Prof. Jagić je obljubil, da postavijo slavisti učenemu pokojniku spomenik.

Z Oblakom je izgubil narod slovenski prvaka slovenskih jezikoslovcev, ki bi bil postal vreden naslednik slavnega Miklošiča. To izgubo pa čutimo tem bridkeje, ker ni nikogar, ki bi stopil na njegovo mesto.

Oblakovo ime ostane neizbrisno v zgodovini slavistike in slovenistike; saj si je s svojimi deli postavil sam časten spomenik. Bodi mu lahka zemljica domača!

Fr. Vidic.

LISTEK.

Zadnje dunajsko pismo! Ta naslov kakor tudi resignirani ton današnjega dunajskega pisma gotovo preseneti naše čitatelje-častilce blagega pesnika in pisatelja. Toda ako pomislimo, da je Stritar sedaj zopet, a ne prvič, žel pikre žalitve za najblagohotnejše pisateljstvo, tedaj ne moremo drugače, nego da uvažimo njegov ukrep. Zahvaljajoč ga iskreno za sodelovanje, katero nam je prineslo cel niz krasnih dunajskih pisem, ga prosimo na tem mestu s pristranskim obžalovanjem, naj nam oprost, da smo bili, dasi nehote in bona fide, mi posredni vzrok novega žaljenja. A zajedno želimo in se trdno nadajamo, da tem krepkeje zastavi pero na drugem polju, na katerem je šele pred kratkim začel zopet delovati, kakor je videti, s tolikim notranjim zadovoljstvom in s tolikim — priznanjem!

Zgodovina slovenskega slovstva. II. del. Spisal prof. dr. Karol Glaser. V Ljubljani, 1895. 8°, II., 276.

Prof. Glaser nam je opisal v II. delu svoje »Zgodovine slovenskega slovstva« dobo od francoske revolucije do l. 1848.

S posebnim zadovoljstvom moramo konstatovati, da je pisatelj uvaževal nasvet v Oblakovi oceni I. dela (Zvon 1895, št. 4. in 5.), in da je obširnim naslovom knjig, odlomkom iz predgovorov in vzgledom iz raznih spisov odkazal poseben prostor v »Prilogi I. in II.« Na ta način je postala knjiga mnogo preglednejša, kar smo zelo pogrešali v I. delu. Obžalujemo pa, da se g. pisatelj ni bolj ravnal i po drugem nasvetu, da bi nam bil podal več slovstvene zgodovine in manj bibliografije — in biografije. Zbral je ogromno gradivo, nam podal marsikaj novega — toda predelal cele tvarine ni; ostal je nekako na površju, ne da bi se bil uglobil v snov, ne da bi bil prodril v notranjost in nam podal sliko notranjega, duševnega življenja. Kar je pisal dr. Oblak v zadnjem zvezku Jagičevega »Archiva« o prvem delu Glaserjeve zgodovine, to velja takisto in morda še bolj tudi za II. del. Oblak namreč je pisal (na mestu rečenem), da se slovenski literati še niso povzpeli do tega, da bi s kritično analizo pisateljev dobivali njih duševni ekstrakt, da bi njih dela proučevali po njih notranji vrednosti, po idejah in tendencah, ki so v njih, po njih izvirnosti in njih odvisnosti od istodobne duševne struje in omike, da bi dovoljno pojasnili učinek, katerega je delo povzročilo, in njega vpliv na sodobnike in na poznejšo generacijo. Vse to se tudi v drugem delu Glaserjeve slovstvene zgodovine ni zgodilo tako, kakor smo želeli.

Umevno je, da se prepored slovenskega slovstva konec minolega stoletja ni izvršil sam iz sebe, temveč da so na slovensko književnost vplivale literature drugih narodov ter zgodovinski in politični dogodki.

Zato nam je podal pisatelj pred Vodnikovim in Prešernovim »krogom«, v katera deli celo dobo, »zgodovinski in kulturni pregled« — a vse to je mnogo preobširno. Občne zgodovine bi zadostovalo vsaj tretjino tega, kar je v knjigi. Naštevam nam g. pisatelj take stvari, ki niso v nobeni zvezi s slov. slovstvom, kakor n. pr. zgodovino raznih nemških držav, Anglije itd. Po nekod opisuje zgodovinske dogodke tako podrobno, kakor bi hotel pisati občno zgodovino. Kaj nas n. pr. briga v slov. slovstvu, koliko mož in

topov je poslal car Nikolaj pod poveljstvom Dibiča nad upornike! (str. 113.). Mnogo bolj bi nam bil ustregel, ko bi nam bil pojasnil vpliv poljskoruske vojne na literaturo, nadalje, kako važna je bila za nas emigracija Poljakov (Koritka), ki so potem živeli tudi po slovenskih pokrajinah in bolj ali manj vplivali na naše slovstvenike.

Tako obširen zemljepisni pregled, kakor ga ima prof. Glaser, je povsem nepotreben; skrčil bi ga bil lahko v en odstavek. Svetovne zgodovine pa naj bi bil podal le toliko, kolikor je je v neposredni zvezi, in kolikor se zrcali njen vpliv v kulturi in literaturi, n. pr. jožefinski prosvetljeni absolutizem in demokratični duh francoske revolucije. Ker je g. pisatelj omenil, da je absolutizem skrbel za občno narodno vzgojo, naj bi bil tudi naglašal, da je baš to vzbujalo tudi v Slovencih željo, da bi se ozirali tudi na njih jezik v šoli in uradu (to željo so potem demokratični Francozi deloma izpolnili, ko so uvedli slovenščino v ljudske in srednje šole). Pri kulturnem pregledu je preveč pododdelkov.

Narisati in predočiti »vpliv nemškega in češkega slovstva«, se prof. Glaserju ni posrečilo. Podal nam je pač dotični odstavek iz nemškega in češkega slovstva, narisal biografijo dotičnih pisateljev — vpliva cele duševne struje nam pa ni pojasnil. G. pisatelj nam ni nikjer natančno naslikal idej, katere so n. pr. vodile romantike, in zato tudi ni dovolj pojasnjen tuji vpliv. Klopstock in Winkelman nista nikakršne važnosti za slov. slovstvo, pač pa Herder, ki je duševni oče nemških romantikov. Zlasti pri Vodniku bi nam bil lahko naslikal ideje tistega časa; posamezni nemški pisatelji itak niso vplivali na naše, temveč le celi duh romantike; to se razvidi iz tega, da so tudi Slovenci začeli nabirati narodne pesmi. Tako je Linhart tri leta po Herderjevih »nar. pesmih« priobčil v svojih »Blumen aus Krain« prosto predelano narodno balado »Lambergar in Pegam«. Tudi ne rabimo v zgodovini slov. slovstva biografij čeških pisateljev; mnogo bolj bi nas zanimalo, kako je vplival n. pr. Kollar na naše slovstvo, in kake zasluge ima za nje! Jungman za nas nima velikega pomena, pač pa Čelakovský. Pri ilirizmu bi pričakovali, da nam pojasni njega pričetek in nam razloži, kako se je to gibanje razvijalo in na podlagi katerih idej — namesto Gajevega životopisa! Ilirizem se je pač izcimil iz opozicije proti Madjarom in njih raznarodujočim namenom, naslanjajoč se na ideje nemških romantikov — tako da se je v njem združilo več struj.

Če skupimo te splošne opazke, moramo izreči o drugem delu isto sodbo, ki se je izrekla o prvem, da je preveč suhoparnih biografij in občne zgodovine, premalo pa literarne zgodovine, razvitka in pojašnjevanja vodilnih slovstvenih idej in notranjih vzrokov.

V vse podrobnosti se ne spuščamo in mislimo, da ni treba kontrolati raznih neštevilnih dat, zanašajoč se na priznano marljivost in vestnost pisateljevo, s katero je črpil iz raznih virov in nabiral ogromno ter daleč raztreseno gradivo. Za to delo mu bodi izrečena iskrena hvala!

Izrečem naj le še nekaj opazk.

Čeha Duricha je prof. Glaser prekrstil v Duriča. Stavek: »Slovincem sta rabili v pismu glagolica in cirilica do 16. stoletja, v nekaterih krajih po Istri glagolica še pozneje« (str. 43.) — je g. pisatelju gotovo »ušel«; prof. Glaser se bo gotovo sam čudil, kako se mu je vrnila ta zmota v

knjigo. Toda pri toli obširnem delu se lahko kaj tacega pripeti. Vodnik je izdal svoj „Keršanski Navuk“ 1812. l., ne 1811., kakor ima tudi Wies-thaler; „Pismenost“ pa je najprej napisal v nemškem jeziku 1807, ne 1808. l. (Pismenost VIII). — Pri Kopitarjevem „Glagolita Clozianus“ naj bi se izrečno povedalo, da so v njem natisnjeni tudi »brižinski spomeniki«! — Dunajski shod za dogovor o abecedi se prevečkrat skoro doslovno ponavlja. — Kopitarjeva slovnica bi zaslužila malo več ozira, nego ji ga je privoščil prof. Glaser. Zlasti važni so Kopitarjevi nazori o slovnici, češ, da gramatik samo registruj in razlagaj jezikovne pojave; ti nazori ustrezajo tudi nazorom tedaj vladajoče romantike. Vobče se pisatelj pri Kopitarju prevečkrat sklicuje na »Spomenico« in »Briefwechsel« ter nam zato le kratko in bolj površno poroča o njem, in to Glaserjevemu delu ni v prid.

Med Čopove zasluge moramo šteti tudi to, da je naše pisatelje opozarjal na španske in italijanske pesnike in jih seznanjal z dotično literaturo; tudi to je bilo povsem v smislu nemškega slovstva, ki se je tudi tjakaj zatekalo. — Kakor pri Čopu naj bi se tudi pri Prešernu na koncu združile njegove zasluge za jezik in pesniške oblike. Saj je vendar Prešeren, če ne vseh, vendar večino tujih pesniških oblik uvedel v naše slovstvo. Če se omenja akrostihon sonetnega venca, bi se bil omenil lahko tudi drugi akrostihon »Matevžu Langusu« v sonetu »Mars'kteri romar gre v Rim, v Kompostelje«. Pisatelj nam navaja vsebino posameznih pesmi; temu sicer ne ugovarjamo, toda menimo, da bi bil moral malo bolj obširno govoriti o neki važnejši točki, o vplivu Petrarke in Byrona. Pri Prešernovih puščicah naj bi se bilo povsod povedalo, komu je katera namenjena, ker se iz njih šele ostro spozna medsebojno stališče tedanjih pisateljev. Sploh je Prešeren obdelan prepovršno in premalo znanstveno. Ker se je prof. Glaser premalo oziral na tendenco pisateljev ter podajal sicer vsebino pesmi in spisov, pa jih ni rezumiral, zato je pristavil le pri nekaterih pisateljih svojo sodbo o njih delovanju, in še ta je kratka.

O II. delu Glaserjeve zgodovine lahko izrečemo sodbo z njegovimi besedami: »Slovstvena zgodovina pravzaprav ni njegovo delo, ker ne razjasnjuje vpliva enega pisatelja na drugega in vpliva, ki ga ima zgodovinski razvitek in slovstvo drugih narodov na slovenske pisatelje (str. 143).«

Vendar moramo biti prof. Glaserju hvaležni za njegov velikanski trud, katerega je imel pri nabiranju, sestavljanju in spisovanju celega dela! Njegova knjiga bo dober pripomoček novjšim literatom pri njih študijah in bo ob enem dragocen in trden temelj poznejši »Zgodovini slovenskega slovstva«.

Fr. Vidic.

Knezova knjižnica. Zbirka zabavnih in poučnih spisov. Izdaje »Slovenska Matica«. II. zvezek. Uredil Fr. Levec. Vsebina: Gorski potoki, povest Ivana Gorca. Planinska idila. Spisala Pavlina Pajkova. Matija Valjavec, spisal Fr. Levec (z Valjavčevu podobo). 210 str.

Kritike namen je objektivno presojevanje predmeta, nikdar pa ne pobijanje. Zlasti slovenska kritika bodi taka, da ne zamori še tisto malo literarnih ali umetniških pojavov ter ne vzame dobre volje še onim redkim rodoljubnim delavcem na polju narodne prosvete! Nikdar in z ničimer zadovoljnih zabavljacev in zlobnih, a osebno lenih, često celo nevednih in

nezmognih kritikunov imamo namreč baš maloštevilni Slovenci toliko, da bi mogli postreči z njimi še enemu takemu narodu.

S tega stališča milejše sodimo tudi ta II. zvezek »Knezove knjižnice«, ki bo svojemu namenu gotovo ustrezal. Kdor bo iskal v povestih »Gorski potoki« in »Planinska idila« novih idej, težkih problemov, modernih študij sodobnega socialnega življenja ali finih dušeslovnih portretov, ta seveda bridko razočaran in z nevoljo odloži knjigo. Obe povesti sta pisani namreč prav po stari šabloni, katera masi neizbiranih in nerazvjenih čitateljev še vedno najbolj ugaja. Dogodbe so vsakdanje, često trivijalne, situacije neplastično naslikane, značaji medli, nejasni in psihološko neresnično izvedeni. Pisatelja tudi ne izvajata dejanj v povestih iz značajev in nazorov svojih oseb, nego najrajša iz golih slučajev. »Deus ex machina« je zlasti pri gospej Pajkovi posebno spoštovan pridiprav. —

Namen pisatelju prve povesti je bil ta, da dokaže, da »nezreli mladiči naj stoje ob strani, in naj se uče ob vzgledih značajnih mož«, da se jim ne bo godilo tako, kakor češki mladini radi »hrupnih demonstracij« ali pa »mlečnozobim laškim mladeničem.« Torej pravi pravcati »haec fabula docet«, ki pa »se je korenito ponesrečil, zakaj pisatelj je do cela pozabil, da žive »mladiči«, katerim veljaj njegova beletristična pridiga, in »mladiči«, s katerimi svari one, na povsem različni kulturni in socialni stopinji. Kakor Dobrávčevi »Temni oblaki«, takisto so »Gorski potoki« polni dolgočasnega razmišljanja, »zlatih rekov« ter nepotrebnih digresij in dialogov. Neumevno nam je tudi, zakaj je vpletel pisatelj v svoje gostobesedno pripovedovanje toliko množino koroških lokalizmov in ruskih izrazov, ki napravljajo povest, ki je že tako nezanimiva, vrhu tega še neumljivo. Dočim je glavni junak (Lazar) dokaj meglen in neprikupen tip, se je pisatelju vrlo posrečil značaj pohotne prešestnice Vahulje. Ko bi bil pisatelj ščedljivejši v besedah, živahnejši v pripovedovanju, markantnejši v prizorih in dialogih, pa psihološko doslednejši, bi se mogli prav pohvalno izreči o »Gorskih potokih«; saj njih pisatelj (»Podlimbarski«) razpolaga s krepkim slogom in bujno domišljivostjo. Tako pa...

»Planinska idila« je krasna, a povsem nerealistična zbirka hiperidealnih moških in ženskih značajev po fasoni pisateljic gospej: Marlitt, Heimbürg, Werner in Ouida. »Mnogo interesantnosti, še več jokavega idealizma, največ slučajnosti, srečen konec, poroka in — povest gospe Pajkove je gotova.« Tako je sodil brez pretiravanja o »Idili« dunajski »Slovanski Svet«. Povest je pisana sicer spretno in gladko ter bo zlasti mladenkam od 15.—18. leta gotovo jako ugajala...

Valjavčev životopis je spisal prof. Levec, priobčivši obširno Valjavčevo pismo, v katerem slika Valjavec sam svoja mlada in dijaška leta. Prof. Levec nam je prav dobro narisal v tej literarno-zgodovinskem eseju z značilnimi, krepkimi potezami Valjavca kot človeka, pesnika, učnjaka in nabiralca narodnega blaga.

Naposled naj še omenimo, da je zunanja oblika »knjižnice« (katera se dobiva posamič za 40 novč.) prav lična, da pa je slika Valjavčeva — kakor lani Knezova — slaba, ter da bi želeli skoro malo več skrbnosti v jezikovnem prirejanju knjižničnih spisov.

Jos. G—b.

Knjižnice za mladino nam je omeniti in oceniti to pot kar štiri snopiče, namreč 13.—16.

Dvojnati snopič 13.—14. (cena 50 kr) obseza: *Pesmi cerkvene in druge*. Zložil Andrej Praprotnik. Drugi, pomnoženi natis. Str. 194. Na čelu zbirke je na 18 straneh životopisna črtica, ki jo je »šolski mladini spisal« E. Gangl. — Čedna ta izdaja je tudi okrašena s podobo pokojnikovo, in milo se nam stori, ko zazremo ljubo, prijazno lice moža, ki smo ga vsi poznali in čislali, kolikor nas je sedaj živečih vrstnikov in ožjih rojakov njegovih, starih in mladih; saj se je neizbrisno vtisnil v spomin vsem, ki so ga kdaj videli izza onih časov, ko je korakal na vsakdanje delo še krepak mož orjaške postave, pa do one dobe, ko je kot sključen starček že s težka, pa vedno vestno in zadovoljno prenašal breme svojih stanovskih dolžnosti. — Res, da Praprotnikove pesmi ne ustrezajo strogi pesniški tehniki, kateri se morajo dandanes klanjati naši pesniki brez izjeme. Saj jih pa tudi nočemo soditi s tistim strogim merilom, nego ob teh skromnih pesmicah se zamislimo prav kakor ob Slomškovih v ono že davno minolo dobo zorne mladosti, ko smo jih čuli prvič popevati pri službi božji in smo se jih potem tudi sami učili po šolskih klopetih. Ti spomini so vzrok, da, prebirajoč omenjeno zbirko, drage volje udušimo za hipec svojo kritično vest ter izkušamo obnoviti one mladostne čute ter se tako pomladimo sami. S tega stališča treba presojeti Praprotnikove pesmi in se čuditi možu, ki je poleg napornega šolskega posla utegnil še toliko delovati. S preprostimi pesmicami pa je dosegel dvoje: sebi je lajšal težki jarem svojega poklica, a ustvaril si poleg tega z njimi trajen spomin. Tako se je znal in hotel poslaviti Praprotnik, ne pa tako, kakor nekateri njegovih vrstnikov tovarišev, ki so se uvekovečili s tem, da se še dandanes govori o njih neslanih dovtipih, mrcvarjenju slovenskega jezika in kaprolskem vtepanju nemščine (prim. začetek Valjavčevega životopisa v zadnjem (II.) zvezku Knezove knjižnice).

Snopič 15. nam je prinesel »Zelene liste. Kratke povesti (21) za otroke stare 6 do 10 let. Po Francu Wiedemannu. Poslovenil Anton Brezovnik, učitelj.« Str. 96. Cena (trdo vezanemu izvodu) 25 kr. — Vobče potrdimo lahko tudi mi ugodno sodbo, ki so jo izrekli že nekateri listi o tem snopiču. Nekatere povestice so zares lepe, in prva je pravi biser mladinskega slovstva; tu je opisano, »kako se je Francek spravljal spat«, pa s tako živo realitiko, da takoj vidiš, da je verno posneta po življenju; nič narejenega, nič prisiljenega, nič izmišljenega »in usum delphini«, pa vendar tako ganljivo in otroško naivno, da ti seže do srca. Take naj bi bile pač vse povestice za mladino, potem bi jih vse rado čitalo, mlado pa tudi staro. — Manj so nam všeč med »zelenimi listi« taki, kakor je drugi in četrti (Hudobni Mihec, Priljuden deček), ki spominjajo na tiste šablonske povesti o grozno pridnih in strašansko hudobnih otrocih in o končnem običajnem njih plačilu, oziroma njih pokori. — Zopet si usojamo opomniti prevodilce mladinskih spisov, da od njih ne zahtevamo samo spretnosti v prevajanju, nego tudi nekoliko — zdravega okusa.

Tudi 16. snopič »Knjižnice za mladino«, ki je izšel 30. aprila t. l. ter prinesel Slomškovih spisov III. snopič, (Basni, prilike in povesti. Za nižjo in srednjo stopnjo. Odbral in priredil

Janez Koprivnik), nam je bilo doposlalo uredništvo na ogled v izvesnih polah, hoteč zvedeti sodbo našega urednika (ki je tudi v književnem odseku »Zavezinem«) o Slomšekovem »onikanju«. Znano je, da je Slomšek »onikal« stariše, duhovnike, učitelje itd., t. j. one osebe, do katerih naj kaže otrok posebno spoštovanje. G. urejevalec, sodeč, da je to onikanje značilno za Slomškovo pisavo, je pustil neizpremenjeno, a uredništvo je nadomestilo povsod z vikanjem; mi sodimo, da po pravici. Možno, da je onikanje karakteristično za Slomškovo dobo in njegovo pisavo; toda »Knjižnica za mladino« nima nikakor namena, podati kritično, diplomatično natančno izdajo Slomškovih spisov z vsemi njih posebnostmi in — recimo kar naravnost — tudi nedostatkami in hibami. Veseli bodimo Slomškega, ki nam podaja toliko gradiva, vrednega obnove in porabe v vzgojevalne namene, hvaležni, da nam za mladinsko knjižnico ni treba vedno in vedno samo prevajati, ampak da lahko podamo mladini tudi kaj svojega. A »Knjižnica za mladino« ima drugo nič manj važno dolžnost, da podaja vse, kar da med ljudi, v vzornem jeziku, seveda v današnji knjižni slovenščini. In kdo bi tajil, da onikanje ni niti pristno slovensko, niti splošno slovensko, nego lokalizem in smešno žalosten ostanek one naše tožne, sedaj že, hvala Bogu, preteklega dobe, ko so bili naši ljudje nevoljniki in tlačani gospodutujcu ter so mu morali poljubovati strogo roko, ki je nad njimi vihtela palico! Kdor to pomisli, kako bi se mogel ogrevati za onikanje v knjižni slovenščini?

Slovanske knjižnice je izšel snopič 48.—49., ki velja za meseca marcij in april, ter prinesel Krilanovih poezij I. zvezek. Znano je, da je le-ta izšel že l. 1887. in se prodajal po 1 gld. izvod; toda prišlo jih je zelo malo med svet. A uredništvo »Slov. knjižnice«, v kateri izidejo tudi dosedaj še nenatisnjene poezije Krilanove z obširnimi životopisom pesnikovim, »je sklenilo posebno pogodbo z lastnikom Krilanove ostaline, z visokor. g. Antonom Klodičem vit. Sabladoskim, ter prevzelo vso zalogo v svojo last.« Tako dobe torej naročniki »Slov. knjižnice« I. zvezek Krilanovih poezij za 30 kr., a v razprodaji bode veljal izvod 50 kr.

Pomladnih glasov, posvečenih slovenski mladini, je izšel VI. zvezek. Z 8 slikami. Uredil in založil Matija Prelesnik. 1896. Katoliška Tiskarna v Ljubljani. Str. 144. Cena izvodu: broš. 30 kr., v polplatnu 40 kr., v cel. platnu 55 kr. (nam se je poslal broširan izvod); po pošti 5 kr. več. Dobi se pri Evg. Lampetu, bogoslovcu v Ljubljani. — Poleg nekoliko drugega drobiža obsega ta VI. zvezek (ki je takisto ličen, kakor njegovi prednjiki; tudi podobice so se posrečile) zlasti dve obširnejši pesi: Iz potne torbice, potopisne črtice Evgena Lampeta (68 str.), in pa daljšo epično poezijo M. Prelesnika: Slavna zmaga Gojnika vojnika. Dolenjska povest. — Doslej smo utegnili samo Lampetov spis prečitati. Priznati moramo, da piše g. Lampe prav črvsto, sveže, in da ima brez dvoma lep pripovedovalni talent, zlasti, kakor je videti, za potopisje. Ali graje in svarila vredno pa je njegovo vsiljivo moralizovanje. Zanimivo, bodro nam opisuje potovanje v Benetke, krasno naravo, vtiske med potom in v Benetkah itd. (v 30 poglavjih), ali vse njegovo pripovedovanje je prepredeno in premreženo z opomini, vzpodbudami, svarili, pobožnimi vzdihli, refleksijami itd.

Videti je, da je smatral g. Lampe baš te didaktičnomoralne primesi za posebno sol in vrlino svojega pripovedovanja; a baš ta namišljena začimba je vzrok, da nam njegovo pripovedovanje, ki je v svojem naravnem toku prav živahno, postane semtertja — neslano; druge, nego te sodbe ne moremo izreči o takem prisiljenem, za uho privlečenem modrovanju, kakor je v 10. poglavju (»Dolgo poglavje za mlade ljudi«) ali pa v 16. (»Mrzlica, smrt in zdravilo«) itd. Pa vse bi še bilo, ko tiste refleksije ne bi bile samo pobožne, ampak tudi bistroumne in globoko premišljene ter prepričevalne; ali včasih so tako neusmiljeno bose in pa bridko naivne, in če bi jih čitajoča mladina res temeljito proučila ter si jih za uho zapisala ali pa k srcu vzela (česar pa ne verjamemo, ampak pusti jih na strani, kakor zavrzemo grenke in trde lupine, a snemo jedrca), tedaj bi mnoge Lampetove refleksije rodile v mladih glavah čudne, tudi krive nazore o svetu, o svetovnih dogodkih, njih vzrokih, nagibih delujočih oseb itd.

Rekli smo, da je tista moralizovalna navlaka prisiljena. Mislimo si namreč, da je g. Lampe človek, kakršni smo vsi drugi, in, kakor kaže po nekod njegov životopis, jako dovzeten, bistroviden mož, ki z bodrim očesom opazuje naravo in ljudi; prav zategadelj pa si ne moremo misliti, da bi g. Lampe potujoč imel nataknjene tiste grozne moralizovalne naočnike, s katerimi za vsakim grmom in vsako vodico v naravi, za vsakim umotvorom in vsakim dogodkom vidi zapisan kak — mene tekel fares; mislim, da sploh ni takih ljudi, in tudi sopotujoči duhovniki in redovniki niso nikdar naredili na nas takega vtiska, nego so bili navadni ljudje, kakor mi drugi. Gorje pa, če bi naleteli res kedaj na takega sopotovalca; mislimo, da bi ga nas bilo kar groza, kakor tistega večnega žida. No sodimo, da g. Lampe tudi ni takov Ahasver, nego šele doma, pri pisalni mizi, ko je poleg brljave svetilke začel polagati na papir tiste svoje beležke s potovanja, tedaj si je šele nataknil tiste naočnike na nos, in tedaj se ni mogel ubraniti izkušnjam ter je pograbil brumnih refleksij z vseh koncev in krajev. Tako je prišlo med sveže spotoma nabrane spominčice dokaj pustega ščavja in perečih kopriv. V prihodnje naj nam poda samo one, te pa naj pusti, kjer so.

O epični poeziji Prelesnikovi prihodnjič kaj.

Biser-ljubav zlasti za Slovane. Pojasnil Dr. Bratoljubič Domobranski. Ljubljana. Tiskarna Rud. Miličeva. — Ljubljana. 1896. — Na notranjem naslovnem listu je natisnjeno: »Gaslo: Ljubimo se bratje, ljubimo i dom.« Na priloženem rdečem lističu čitamo: »Biser-ljubav zlasti za Slovane. Poezije, spisal dr. Bratoljubič Domobranski. Lična knjiga blizu 200 str. Pregreva jo solčno-žarno, srčno-milo, rodo in domoljubje, ter preveva narodni ponos in zlata skrb za Slavo. Med dr. so nekaj posebnega mnoge originalne iskrice in pušice. Skoro vsak najznamenitejši Slovan, najbolj Jugoslovan blišči tu v svojem žaru, skoro vsaka slovanska znamenitost v njej čitatelja čara. Najčistejše rime. Čisti dobiček je namenjen večidel družbi sv. Cirila in Metoda. — Svečenici, učitelji, ljubka mladina in dr. sezite po njej pa pošljite 65 kr. gosp. J. Bonaču v Ljubljano. Dobivajo se za to knjižico tudi originalne platnice à 20 kr., s pošto 25 kr. — Na notranji strani naslovnega lista je zopet gaslo: »Na-prej zastava Slave«, in posvečena je knjiga: ». . . Josip Juraju Stross-

mayer (sic!), Jugoslovanu „par excellence“, potem P. J. Velikanom Prvakom i genijem Miklošiču“ itd.

Smer in približno tudi vsebina te prerodoljubne knjige je označena že dovolj z navedenim naslovom, priporočilom in posvetilom. Nismo sicer utegnili natanko prečitati knjige razen XXIII strani obsežajočega »uvoda i predgovora«, vendar naša sodba je že skoro gotova. Ko bi knjigo tehtali zgolj po rodoljubju, tedaj bi bila zlata vredna; kajti da je »solnčno-žarno rodo- in domoljubje« vodilo pisatelju pero, o tem priča skoro vsaka stran. Tudi ne odrekamo pisatelju neke naobrazenosti in zvedenosti v slovanskih in slovenskih vprašanjih, in obširni »uvod in predgovor«, kateremu ravno ne moremo očitati skromnosti, dokazuje, da se mož teh vrlin tudi zaveda. Takisto pa izpovemo brez okolišev, da i oblastni predgovor i vsaka stran knjige same razodeva moža — samouka, ki je mnogo, mnogo čital, zaužil mnogo politiške in tudi filološke hrane, a je ni — prebavil. Pečat diletantizma je prejasno udarjen vsej knjigi. Te naše sodbe ali bolje obsodbe se nam ne zdi potreba obširneje utemeljevati z dokazili, ker smo prepričani, da zdravi okus našega občinstva knjigo navzlic rodoljubni smeri gotovo odkloni. Žal, da se pri teh razmerah ni nadejati mnogo čistega dobička na korist dični naši družbi sv. C. in M.

Ilustrovana izdaja Jenkovih pesmi. Ravnokar je izšla nova elegantna izdaja pesmi Simona Jenka in sicer I. del. Uredil je pesmi Anton Funtek, ki je za uvod tudi spisal življenjepisne črtice o pesniku, izdal in založil pa jih je ljubljanski knjigotržec Oton Fischer. Prelična drobna knjižica je povsem podobna izdaji Prešernovih pesmi, katero je nedavno oskrbel isti založnik. Poleg podobe pesnikove jo krasi devet izvornih ilustracij, katere je prav srečno izvršila vrlo domača umetnica J. Kobilca. Že zdavnaj zaželeno novo izdajo krasnih Jenkovih pesmi ocenimo v prihodnji številki, ker nam je za majnikovo došla prepozno. — Cena 1 gld., po pošti 1 gld. 5 kr.

Šolska družba sv. Cirila in Metoda nam je doposlala svoj IX. »Vestnik«, ki ga je »povodom X. redne velike skupščine v Kranji dne 8. avgusta 1895 izdalo in založilo vodstvo.« V Ljubljani. Tisek J. Blaznikovih naslednikov. 1895. Str. 114. — Družba šteje po tem X. izkazilu 11.176 družabnikov v 131 podružnicah. Nje knjižnica pa šteje desetero zvezkov, izmed katerih pa so I., II. in IV. popolnoma pošli, tako da bi jih »družba zopet nakupila, če jih je kdo oddati voljan.«

Fotografovanje supraselskega rokopisa. Kakor je znano, se nahaja del tega rokopisa v ljubljanski licealni knjižnici. Da se omogoči natančno proučevanje teh listov, je naročila carska akademija znanosti v Peterburgu tukajšnjemu fotografu Helferju, da fotografuje vse liste, ki se tukaj nahajajo, nalepi posnetke na posebne kartone in napravi tako iz njih nekak album. Nekaj takih albumov, kaže jih natančne posnetke imenitnega rokopisa, je Helfer že izgotovil in odposlal akademiji v Peterburg, vseučiliškim knjižnicam v Moskvi, Varšavi, Pragi, na Dunaju in v Zagrebu. — Nekatera druga vseučilišča, baje Ivovsko, berlinsko in druga so tudi že naročila take albume. Ako bi ga želel kak zasebnik, ga lahko naroči pri g. A. Zagorjanu, knjigotržcu v Ljubljani. Le-ta je bil tudi tako priazen ter nam je poslal tak posnetek enega lista, za kar ga toplo zahvaljujemo.

Dunaj v zgodovini slovenskega slovstva. (Konec.)

L. 1892. je ustanovila po vzoru mladočehskih kolegov deseterica velikošolcev mesečnik slovenskega dijaštva, »Vesno«, ki je izhajala po enkrat na mesec. Njen namen je bil, vzgajati pisateljski naraščaj, širiti politični radikalizem, delovati za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani in se potezati za višjo žensko izobrazbo. Prvi ustanovnik ji je bil pokojni Janko Vencajz, uredniki pa Fr. Goestl, Fr. Govékar in (deloma) Jos. Žilih. Glavni sotrudniki so ji bili poleg ustanovnika in urednikov: R. Murnik, Iv. Robida, Fil. Gorup, K. Geiger in Iv. Bernik. Vsled gmotnih izgub in zatiranja od neke strani pa je ta prvi sloven. dijaški list po tretjem letu prenehal izhajati, in večina dijaštva se je oklenila »Slovan. Sveta«, odkar se je preselil iz Trsta na Dunaj.

L. 1894. je izdala »Slovenija« ob svoji petindvajsetletnici obširno »Spomenico«, katero je temeljito sestavil jurist Janko Vencajz, ki je, žal, legel v prezgodnji grob.

Dočim se je oklenila dunajska slovenska mladina z ogromno večino »Slovenije«, so si ustanovili starejši Slovenci svoj zabavni in literarni »Slovenski klub«, ki je slavil jeseni l. 1895. že desetletnico svojega veselega in slovenskemu slovstvu plodonosnega delovanja. Klubu voditelj je stari, zaslužni naš pisatelj g. Ivan Navratil; glavni člani njegovi pa gg.: Stritar, dr. Janko Pajk, Pavlina Pajkova, dr. Simonič, Fr. Šuklje, dr. Sedej, dr. Sežun, Jančar, Seshun, dr. Murko, dr. Primožič, dr. Mantuani, Kaš, dr. Štrekelj, R. Pukl, Vavpotič i. dr. V klubu pojo, tamburajo, citrajo, goslajo, igrajo na klavir ter se zabavajo z rodoljubnimi napitnicami. Koliko pa je deloval klub doslej za naše slovstvo, je razvidno iz beril, ki so se ob klubovih večerih čitala, in katerih večina je bila objavljena v slovenskih listih, zlasti v »Ljublj. Zvonu«. Navedem naj le najvažnejša:¹⁾

Dr. Homan; »O sportu«.

Stotnik Igo Kaš: »Dalmatinske povesti«. — »Potovanje od Rena do Leite«. — »Bosna in Hercegovina«.

Dr. Mantuani: »Narodna slovanska obrtnija«. — »Tri dni ob Sprevi«.

Dr. Murko: »Praška jubilejna razstava«. — »Narodopisna razstava čeho-slovanska«. — »O potovanju po Rusiji«.

Ivan Navratil: »O slovenskih vražah (luna, nevidnost)«.

Dr. Primožič: »Potovanje po Italiji« (slike s skioptikom).

Dr. Janko Pajk: »Dr. Jos. Mislej, slovenski filozof«. — »O življenju«. — »Franjo Miklošič«. — »Davorin Trstenjak«.

Pavlina Pajkova: »Aforizmi o ljubezni«. — »Aforizmi o prijateljstvu«. — »O ženstvu«. — »Sreča življenja«.

Stritar: »O Levstiku«. — »Srce«. — »Drobiž«. — »Otročje pesmi«. — »Nova pota«. — »Olga. Novela v verzih«. — »Večerna«. — »Otročje pesmi«. — »Domače pesmi«.

Hönigman: »O gluhtonemih« (s slikami).

¹⁾ Za nekatere podatke o klubu zahvaljam g. profesorja dr. J. Pajka, kot glavni vir pa sem porabil $\dagger$ Vencajza »Spomenico« in nekatere beležke, katere sem našel med njegovo liter. zapuščino.

Glavni namen kluba, ki nikakor ni političen — kakor bi sodil kdo po imenu — je: pospeševati spoznavanje dunajskih Slovencev med seboj; zabava, ako je po sodelovanju mlajših možna, seveda dobro dojde. Dve točki pa se verno in dosledno izvršujeta v tem klubu: literarna, tudi prosvetna predavanja, pa — nabiranje novcev za razne narodne potrebe. Pravega načelnštva v smislu zakonov o društvovanju pravzaprav klub nima, tudi nobenih pravil, nobenih zasedanj, volitev, zapisnikov i. t. d. ni. Tudi nima stalnega sedeža ali stanovanja, a tudi premoženja ne. Navzlic svoji navidezno jako rahli organizaciji pa „Slovenski klub“, kakor smo se uverili, prav plodonosno deluje.

S tem naj završim svoje nepopolne črtice, želeč, da bi se dunajski Slovenci vsaj še v podvojenem številu oklenili svojih zbirališč: „Slovenije“ in „Sloven. kluba“!

Star »Slovenijan«, sedaj član »Slov. kluba«.

Popravki k članku „Dunaj v zgodovini slovenskega slovstva“.
(Ljublj. Zvon, XVI., str. 254.—256.).¹⁾

Na str. 255. piše g. pisatelj: »Jeseni l. 1855. pa so prišli na Dunaj še »Vajeveci«: D. Jenko, S. Jenko, Mencinger, Stritar in Žvegelj, ki so po leti l. 1860. pridobili svojemu »Hainbundu« še Zarnika, Erjavca in druge.«

V teh vrstah tiči precej pomot.

»Vaje« so leta 1854./5. spisovali ljubljanski osmošolci Bril († avgusta l. 1855. v Polhovem Gradcu), Erjavec, S. Jenko, V. Mandeljc, M. Povše, Tušek in Zarnik.

Stritar je bil pač součenec teh pisateljev, a kot alojzijanec ni pisal v »Vaje«.

Žvegelj je dovršil gimnazijo že leta 1854. in je bil takrat, ko so se spisovale »Vaje«, že gojenec orijentalne akademije na Dunaju, kamor mu je kot jako nadarjenemu alojzijancu ugladil pot knezoškof A. A. Wolf. Na Dunaju je Žvegelj pač občeval s Stritarjem, svojim tovarišem iz alojzijevega, v večjo slovensko družbo pa kot »diplomat« ni zahajal.

Davorin Jenko je dovršil gimnazijo v Trstu in tedaj tudi ni bil »Vajevec«.

Mencinger je bil l. 1855. šestošolec v Ljubljani in ni bil sotrudnik »Vaj«; prišel je na Dunaj leta 1857., a ne l. 1855.

Zarnika in Erjavca ni bilo treba šele l. 1860. pridobivati »Hainbundu«, ker sta bila že od l. 1854. tega »Hainbunda« odlična, prava uda. Vsi »Vajeveci« so leta 1855. dovršili gimnazijske študije, vsi (razen S. Jenka, ki je bil eno leto bogoslovec v Celovcu, in umrlega Brila) so prišli jeseni 1855. l. na Dunaj. Erjavec ni prišel šele l. 1860. na Dunaj, pač pa je bil to leto že profesor v Zagrebu. —

¹⁾ Cenjenega pisatelja ti popravki gotovo ne bodo žalili, ker si je bil, pišoč jih, sam v svesti, da so njegove beležke nepopolne; saj ni imel niti dovoljnih pripomočkov pri rokah, kakor nam je sam pisal. A vkljub nepopolnosti dotičnega gradiva g. pisatelj vendar ni maral odlašati z njega objavo, češ, naj spopolnijo drugi preostale vrzeli in druge pomanjkljivosti. Zato nam je le-ta spopolnitev dobro došla, tem bolj, ker se tiče fakta, ki je silno važen za razumevanje našega najnovejšega slovstvenega razvika.

Zadnji odstavek na 255. str. in četrti odstavek na 256. str. sta potrebna nastopnih popravkov:

Stritarja sta pridobila za javno pisateljstvo (na tihem je bil že poprej pesnik in pisatelj) Jurčič in Celestin, ki sta prišla na Dunaj jeseni l. 1865. Stritar je že prejšnja leta poskušal ustanoviti literarni klub, a navadno se je oglasilo mnogo udov, pa malo delavcev. Zato je l. 1867., ko sta prišla na Dunaj Fr. Levec in Šuklje in leto poprej iz Zagreba Ogrinec, nekako izbral može, ki so mu bili po volji, ter ustanovil neke vrste prijateljsko literarno društvo. Udje tega društva, ki se je shajalo ob nedeljah popoldne v Celestinovem stanovanju (v tretjem okraju „na Kostanjevici“), so bili: Stritar, Jurčič, Celestin, Levec (leta spada v to dobo, ne pa v novo dobo po l. 1876., kamor ga je postavil g. pisatelj na 256. str. v 34. vrsti; kajti to leto je bil Levec že profesor v Ljubljani) in Ogrinec. Vsaki ud je moral prinesiti k sebi svoj „pensum“, ki ga je na glas prebral in so ga potem kritikovali. Odločevalno besedo je imel navadno Stritar, ki je z resnimi ali pa dovtipnimi, ironskimi ali sarkastičnimi besedami spis odobril ali pa odklonil. Ti spisi so se tiskali v „Glasniku“ (l. 1867. in 1868.), v „Mladiki“ (1869.) in v „Zvonu“ (1870.). Vsi društveniki so zahajali po sebi v Kornhuberjevo kavarno pred Elizabetinskim mostom, kjer so se jim vsako nedeljo pridružili še Šuklje, Kos (trgovinske akademije slušatelj), dr. Unterlugauer (jožefinec) in zlatar Simonetti. Večkrat so se literarni razgovori nadaljevali zvečer v Stritarjevem stanovanju na Wiednu.

Fr. Marn ni bil ud te družbe, ker sploh nikoli ni študiral na Dunaju, ampak v Pragi in v Gradcu.

Te napake se mi je zdelo treba popraviti, da ne zalezejo v kakšno književno zgodovino, iz katere bi jih bilo pozneje tem težje iztebiti.

Vladimir Levec.

Slovensko gledališče. Od 15. marcija dalje pa do zaključka sezone smo imeli še šest gledaliških predstav. Dne 17. marcija se je pela na korist operni pevki gospici Jungmanovi četrtikrat opera „Karmen“, dne 19. marcija na korist marljivemu kapelniku Benišku opera „Faust“, dne 22. marcija se je ponavljal „Revček Andrejček“, dne 24. marcija sta imeli svoj častni večer gospici Slavčeva in Polakova in se je pela ta večer šestič v letošnji sezoni opereta „Mam'zelle Nitouche“, dne 28. marcija se je ponavljal na korist opernemu zboru „Trubadur“, a dne 31. marcija se je igral na korist gospodu Danilu Goethejev „Egmont“.

Razen tega je bila dne 11. aprila še izredna predstava, in sicer so se igrali ta večer na korist nekaterim igralkam in igralcem tretjič „Razbojniki“.

Nov je bil torej v tem času samo „Egmont“, ki pa ni imel posebnega uspeha. Tega je nekoliko kriva igra sama. Goethejevi dramatični proizvodi so pač polni najlepše poezije, a nedostaje jim one dramatične moči, po kateri se n. pr. odlikujejo drame Shakespearjeve ali tudi Schillerjeve. Da pridejo do veljave, treba, da so posamezne vloge v posebno spretnih rokah. Gospod Danilo, ki je igral Egmonta, bi bil morda še zadostil svoji ulogi, ako bi mu bil dan dar govora. Toda njemu se beseda venomer ali zaletava, ali pa zatika, in da kaj tacega ne pristaje junaku, kakršen je Egmont, je

jasno. Gospica Teršova nam je kot Desdemona bolj ugačala, nego kot Klara. Sicer pa uloga Klarina ni posebno hvaležna; ona ima preveč igrati, a premalo govoriti. To je utrudljivo in zahteva izredne igralske nadarjenosti in šole. Albo je igral gospod Ineman s primerno dostojnostjo. Druge vloge so bile v bolj ali manj srečnih rokah.

Dasi torej s to predstavo nismo bili posebno zadovoljni, smo pa vendar intendanciji slovenskega gledališča hvaležni, da je spravila tudi Egmonta na oder. Prav je, da je bil zraven Shakespearja (*Otelo*) in Schillerja (*Razbojniki*) letos tudi Goethe zastopan v našem gledališču. Veseli nas to zlasti iz nekega vzroka; iz tega namreč sklepamo, da uvideva intendancija slovenskega gledališča potrebo, da se neguj na našem odru tudi klasična drama. Ne samo zabave, tudi umetniškega užitka naj podaje gledališče občinstvu. Gledališče je bilo svoje dni človeštvu nekako odgajališče. Da v sedanjih časih to izključno ne more biti, vemo dobro, toda tudi izključno zabavišče ne bodi. Vsekakor naj bi se v prihodnje klasičnim proizvodom odmerilo nekoliko več večerov, nego je bilo to dosedaj v navadi. Da občinstvo temu ni nasprotno, to so pokazale dosedanje izkušnje. *Otelo* je bil n. pr. obkrajat prav dobro obiskan. Tudi pri nas se nahaja dovolj izobražencev, ki hrepene po višjem užitku, in kar nič se ni bati, da bi bilo gledališče pri Shakespearjevih ali Schillerjevih žaloigrah prazno; samo za to treba skrbeti, da se igrajo zares dobro.

(Dalje in konec prihodujič.)

„**Glasbena Matica**“ na Dunaju. Mali naš slovenski narod, od nekdanj zaničevan in teptan od premnogih sovražnikov, je pred kratkim slavil v prestolnem mestu dunajskem zmagovalno, kakršnega si tudi najživejša domišljivost ne bi bila mogla naslikati. To je bil velik slovenski praznik, ki se bode lesketal še v pozni zgodovini našega naroda liki demant na zlatem perescu sredi diadema. »Glasbene Matice« pevski zbor je bil šel na Dunaj, da se s pesmijo pohlevno zahvali »zlatemu dunajskemu srcu«, katero je bilo ob groznih potresnih časih na pomoč prihitelo nesrečni Ljubljani in njeni okolici s tako ganljivim človekoljubjem in s tako bogato radodarnostjo. Toda ta zahvalni poset se je v daljnjem mestu izpremenil v občudovanje slovenske pesmi, v presenečenje nad toli resno gojitvijo umetnosti med nami, v priznanje kulturne sposobnosti Slovencev. Nesreča je bila Dunaju vzbudila človeške čute do nas siromakov, naša pesem pa mu je izzvala oduševljeno priznanje naših umetnostnih teženj. Mogočna prestolnica ob zelenih dunavskih bregovih, na katero veže naš narod že od nekdanj neka bajna moč, je s tema dvema činoma razkrila vso svojo divno duševno visokost, katera ne pozna nizkotnih razložkov, ko treba pomagati nesrečniku, katera pa takisto rada tudi priznava vsaki odlični pojav prave sposobnosti. Res, na etičnem in pa na umetnostnem polju si narodi podajajo roke! Dolgo smo živeli komaj poznani, zdaj nas je pa Dunaj dvignil iz krivične nam teme nepoznanosti v sinje višave občudovane umetnosti. Slava mu za to!

Zahvalna in dobrodelna koncerta sta se vršila dne 23. in 25. sušca v veliki dvorani dunajskega glasbenega društva v korist dunajskim ubožcem, avstrijski družbi rdečega križa, dunajski radovoljni rešilni družbi in prvi dunajski ljudski kuhinji. Zadnja tri društva so bila namreč prihitela s celimi oddelki svojih človekoljubnih naprav v Ljubljano na pomoč. Vzpored obeh

koncertov je bil isti, kakor dne 9. in 16. sušca v Ljubljani, ko se je pred ožjim ljubljanskim občinstvom vršila nekaka glavna preskušnja za Dunaj, o čemer je „Lj. Zvon“ že poročal, kakor je svoj čas tudi že prinesel strokovnjaške ocene vseh posameznih točk. Samo prva točka je bila na Dunaju drugačna: Stritarjev prolog „Laibachs Dank“ (zahvala Ljubljane), katerega je govoril dvorni igralec g. V. Kutschera, in kateremu je sledila cesarska pesem v slovenskem jeziku, spremljana od orkestra. Ta vnositi prolog je napravil takoj velik vtisk, ker je s pristrčnimi, velepoetičnimi besedami tolmačil Dunajčanom namen našega poseta in končal v pravem patrijotičnem duhu s pozivom, da se pred vsem zapoj „Bog ohrani“. Zaradi popolnosti in zgodovinske važnosti navedemo ves vzpored, ki itak še ni bil tu objavljen. 2. Jacobus Gallus, „Musica noster amor“, šesteroglasen madrigal a capella, prirejen od dra. J. Mantuanija (zložen je bil skoro isti dan pred 300 leti). — 3. Slovenske narodne pesmi, za mešani zbor harmonizoval M. Hubad: a) „Je pa davi slan'ca padla“, b) „Prišla je miška“, c) „Pod oknom“, d) „Bratci veseli vsi“, e) „Ljub'ca, povej, povej“, f) „Škrjanček poje“. — 4. Zdenko Fibich, „Pomladna romanca“, za soli, zbor in orkester, op. 23. Soli: gdč. M. Ševčíkova, član slovenske opere (sopran), g. V. Kliment, član češkega narodnega gledališča v Pragi (bas). — 5. Anton Nedvied, „Nazaj v planinski raj“, mešan zbor a capella. — 6. Anton Foerster, „Ljubica“, mešan zbor a capella. — 7. Anton Bruckner, „Te Deum“, za soli, mešani zbor, orkester in orgle. Soli: gdč. S. Chotek (sopran) in E. Hofmann (alt), člana dunajskega društva „Singverein der Gesellschaft der Musikfreunde“, gg. Lašek (tenor) in V. Kliment (bas), člana češ. nar. gled. v Pragi. Prvi koncert je vodil g. M. Hubad. — Drugi koncert se je vršil pod osebnim vodstvom skladatelja Antona Dvořáka, ki je nalašč za to prišel iz Londona. Izvajal se je „Mrtvaški ženin“, balada, češki spisal K. G. Erben, poslovenil J. Stritar; za soli, mešani zbor in veliki orkester uglasbil Anton Dvořák (op. 69). Soli: gdč. Fr. Vrhunc (sopran) in gg. Lašek (tenor) in Kliment (bas), člana češkega nar. gledališča v Pragi. — Pri obeh koncertih je sodeloval veliki orkester dvorne opere. Zbor je štel do 200 pevk in pevcev; dame so obakrat nastopile s slovensko-narodno nošo, z „avbo“ ali s „pečo“, gospodje pa s frakom. Oba koncerta sta bila razprodana, dasi gre v to največjo dunajsko koncertno dvorano nad dve tisoč ljudi.

Nekaj prvi, nekaj drugi koncert so počastili: od cesarskega dvora cesarjev brat nadvojvoda Ludvik Viktor in pa nadvojvoda Evgen, dalje predsednik in oba podpredsednika državnega zbora: tajni svetnik baron Chlumecy, dr. pl. Kathrein in vit. Abrahamowicz, mnogo državnih poslancev, med njimi seveda vsi slovenski, član gosposke zbornice N. Dumba, predsednik deželnega sodišča grof Lamezan, okrajni glavar in tačasni namestnik dunajskega župana dr. pl. Friebeis, zborovodja Kremser, predsednik dunajskega moškega zboru komorni svetnik Neuber, mnogo aristokratskih dam, med njimi baronica Gautsch, kritiki vseh dunajskih večjih listov, med njimi sosebno dvorni svetnik in vseučiliški profesor dr. Ed. Hanslick („Neue Fr. Presse“), dr. Rob. Hirschfeld („Presse“), dr. Maks Kalbeck („N. W. Tagblatt“), Lud. Speidel („Fremden-Blatt“), dr. Alb. Kauders („W. Allgemeine Zeitung“ in „Wiener-Journal“), dr. J. Königstein („Extra Blatt“), Rih. Heuberger („W.

Tagblatt“), minist. svetnik dr. pl. Woerz („Sonn- und Montagszeitung“), dr. Hans Paumgartner („W. Abendpost“), Bald. Bricht („Oesterr.-Volkszeitung“), Friderik vitez Gaigg von Bergheim („Reichspost“), Alb. Roncourt („Neuigkeits Welt-Blatt“), dr. Teod. Helm („Deutsche Zeitung“), dr. H. Schenker („Die Zeit“) i. dr.

Vzvišeno lepi namen vsega podjetja, jako taktna prireditve brez vsake politične primesi, impozantni, divno slikoviti nastop — že to je moralo vzbuditi resno upoštevanje od časnikarske strani, kaj-li šele duhoviti vzpored in vzorno izvajanje. Toda ni, da bi se sami hvalili, čujmo le, kakšen vtisk so dobili Dunajčanje od slovenskih koncertov. Do malega vsi dunajski listi so z najlaskavejšimi besedami priznavali nepričakovano veliki uspeh, ki se je javljal s čedalje burnejšimi, na Dunaju nenavadnim odobravanjem: čudili so se, da je v mali, daljnji Ljubljani sploh možno tako resno gojiti umetnost; občudovali so krasoto slovenske narodne pesmi; divili se pevskega materijalu in umetniško dovršenemu izvajanju, katero da je prekosilo celo Slavijanskega svetovno znani zbor; priznali so, da bi se marsikatero dunajsko pevsko društvo mnogokaj lahko naučilo od Slovencev; zavzeti so se povpraševali, je-li res trebalo šele potresa, da se je Dunaju podal tak glasbeni užitek itd. Tudi vse soliste so pohvalili, med njimi sosebno našo rojakinjo gdč. Verhunčev. Naši politični listi so prinesli doslovne odlomke obširnih teh ocen; nam bodi dopuščeno, da le splošno označimo ta znameniti naš kulturni pojav. Kratko, toda zelo značilno je neki Dunajčan izrazil ves pomen teh koncertov: „Jetzt muss man die Slovenen ernst nehmen“. Nadvojvoda Ludvik Viktor pa je odboru rekel, da že dolgo ni čul tako lepega petja. Celo presvetli cesar sam je odlikoval „Glasbeno Matico“ s tem, da ji je naklonil veledušni dar 400 gld. Nasproti približno dvajsetim ugodno sodečim listom so se samo trije listi (»Ostdeutsche Rundschau«, »Deutsche Zeitung« in »Die Zeit«) iz političskih ozirov nekaj izpodtikali nad koncerti. Te politične ozire je dr. Helm v »Deutsche Zeitung« kar naravnost priznal. Toda niti ti listi niso mogli popolnoma prikriti — in to nam je najvažnejše — da je bilo vse zborovo izvajanje umetniški dovršeno. To nekaj sami izrecno priznavajo, še več pa se čita med vrstami.

Tako je sodil o nas Dunaj, to v glasbi tako razvijeno „mesto petja“, kjer se je, kakor malokje, razvila najstrožja, nezavisna, vso glasbo prevladujoča kritika. Kogar prizna ta kritika, ta sme reči o sebi, da je zares uspel. Kdo bi torej zameril, da so nam vsem udeležnikom, čitajočim drugo jutro poročila dunajskih listov, solze kapale, solze neopisne radosti? Toda kaj samo solze! Neko sicer zelo resolutno in energično odbornico ženskega zbora je tako ganilo, da je glasno zajokala in, prestrašeno mater objemajoč, ihtela: „Oh, mama, pusti me, da se razjočem, da mi vesolja ne poči srce!“

Pa še nekaj so Dunajčanje posebno hvalili, in vredno je, da to tu zabeležimo: zorno krasoto „slovenskega dekleta“. „Toliko lepote že davno ni bilo združene na enem mestu“, je pisal neki list!! Enako laskavo so se izražali o okusni bujnosti slovenske narodne noše. —

Zaslugi priznanje! Idejo dunajskih koncertov je prva sprožila — ženska, soproga g. dr. Jenka. Toda ideja bi bila ostala pobožna želja, ako ne bi imeli njega, ki je duša pevskega zbora, ki je sam dvignil zbor do sedanje

višine, ako ne bi imeli — Hubada. Njegove genijalnosti in zasluge za pevske zbor nič bolj ne osvetljuje nego ta dogodbica. V orkestru dvorne opere so sami profesorji konservatorija ali sicer muziki na glasu. Umevno je torej, da so naše dunajsko podjetje sprva gledali malo od strani. Šesterica njih se je bila kar naravnost izrazila, da ne igra pod nepoznanim dirigentom. Ko pa je bila prva izkušnja, se je hkrati izpremenila vsa situacija: kar se le malokomu pripeti, to se je pripetilo našemu Hubadu: orkester je konec prve in vsake naslednje točke glasno izražal priznanje z dolgotrajnim, iskrenim „tušem“, in čule so se jako laskave pohvale dirigentu in od njega izšolanemu zboru. Nato se je tudi omenjena šesterica rade volje uklonila in — prišla svirat. Smelo trdimo, da je malo mož med nami, ki bi bili v tako kratkem času toliko koristili ugledu Slovencev, kakor gospod Hubad. — Veliko čast je Slovencem izkazal gosp. Dvořák, eden največjih sedaj živečih glasbenikov, da je tako daleč prihitel in sam vodil svojega „Mrtvaškega ženina“, ki do sedaj še ni bil znan na Dunaju. — Za podjetje samo pa si je pridobil neprecenljivih zaslug gospod deželni predsednik baron Hein, ki ni samo od prvega početka odobral lepe misli, ampak ji tudi dejansko in odločilno pomagal do uresničenja. — Poleg njega treba priznati požrtvovalno delovanje ljubljanskega pevskega in pa dunajskega pomožnega odbora, se posebno njih načelnikov, dvornega svetnika Šukljeta na eni strani, sodnega svetnika Vencajza na drugi. — Končno ne smemo pozabiti tudi gosp. Funtka, ki je z izbornimi nemškimi prevodi tolmačil Dunaju našo pesem.

O veselem sestanku po drugem koncertu v hotelu »Englischer Hof« in o raznih govorih na njem, dalje o posebnem vlaku, katerega je dovolilo vodstvo južne železnice z veliko naklonjenostjo in z izredno ugodnimi pogoji, in naposled o zelo slovesnem in prisknem sprejemu v Ljubljani od strani mestnega zastopa in vojaškega poveljstva — le-to je bilo poslalo vojaško godbo v pozdrav na kolodvor — o vsem tem so drugi naši listi poročali obširno in zanesljivo, a nam zadoščaj, da smo se le dotaknili stvari.

Tebe pa, dična „Glasbena Matica“, ki si naše veselje, naš ponos, tebe čuvaj Bog, da nam še nadalje osvetljuješ slovensko ime, da nam z živim vzgledom kažeš, kako je delovati v pravo in trajno slavo narodovo!

A. Štritof.

•Lublani. Čestí spisovatelé Slovincům. Spořádal Jaroslav Vrchlický. Ve slovanske Praze. Tiskem E. Beauforta. Nakladem vlastním. 1896. Cena 90 kr.« — Da je lani med vsemi slovanskimi plemeni češki narod naši razrušeni Ljubljani najbolj izkazoval svoje sočutje v dejanjih, to nam je še vsem v hvaležnem spominu. Pisatelji in umetniki češki pa so hoteli še na poseben način pokazati svoje simpatije glavnemu mestu naše Slovenije. Znameniti poet Vrchlický je zbral okoli sebe 51 pisateljev in pisateljic raznih literarnih smeri in šol, in ti so izdali pod gornjim zaglavjem lep, 35 str. velike četverke obsegajoč almanah, v katerem so natisnjeni njih prispevki v vezani in nevezani besedi. Tesni predali »Zvonovi« ne dopuščajo, da bi poročal o podrobnostih; kdor prelistava almanah, najde v njem obilo lepega. Pisateljem so se pridružili tudi štirje imenitni češki slikarji, okrasivši zbornik s krednimi risbami. Almanah »Lublani« nam priča, da „kri ni voda“; priča nam pa tudi, da bratovski narod češki zato tako živo sočustvuje z nami,

ker je tako visoko izobražen. — Almanah prodaja v Ljubljani knjigotržec A. Zagorjan.

A. Aškerc.

Listnica uredništva. Srpošu: Že prof. Levec je svoj čas svaril začetnike, naj se ogibljejo takšnih težavnih stalnih pesniških oblik, kakršen je n. pr. sonet; svarili smo lani na tem mestu tudi mi. Ako imate kaj povedati, povejte nam svoje misli najprej v kaki svobodni obliki, potem bomo videli in — verjeli. Da se starogrški in starorimski bogovi ne vpletajo več v moderne verze, je znano že precej dolgo časa. To se sme goditi samo v najredkejših slučajih, zlasti v ironičnem in humorističnem smislu. Vi pa ste v svojih treh sonetih alarmirali skoro ves Olimp in povrhu še Odisejevo Kirko poklicali na pomoč. Sonet „Ljubezen“ kaže še precej lirskega duha. Nadaljujte in pošljite spet kaj! — I. P. v N. M.: Kritike želite o svoji pesmi? Vaša pesem se kritikuje sama že v prvih verzih:

»Oj kje so časi, kje so dnovi,
Ko godci smo in vsi lopovi (!)
Popivali«

Mislamo, da je dovolj kritike. Priloženo marko za 5 kr. smo dali vbogajme. — Adolf: Edina pesem »V moji sobi« je res pesem, ker ima poetično pointo. Ako pa hočete, da jo natisnemo, izvolite ji temeljito popraviti obliko v drugi strofi. Ako jo popravimo mi sami, potem pesem že ni več čisto Vaša. — Podgorski: Misli vsakdanje — oblika nedovršena. O metriki nimate pojma. — Vekoslav, I. K., Ljudevita, Dolinski, Krasnobor in še nekateri drugi pošiljatelji: Vaše poslatve niso zrele za tisk. Meritorno ne rečemo, da nobeden izmed vas ne spiše nikdar ničesar dovršenega v verzih ali v prozi. Tako absolutno sedaj še nihče ne more soditi. Zgodovina literatur (tudi naše) nam daje celo primerov, da je kak pisatelj začel skromno in okorno, sčasoma pa se je spopolnil. Da se tisto »poeta nascitur« ne sme jemati čisto doslovno, je že tudi znano. Talent se tudi ne pokaže vselej kar na mah, ampak polagoma, postopno. Talent ali, če hočete, genij, je — da se poslužimo znane fraze! — demant, ki pa se mora šele brusiti in brusiti. In tudi največjemu geniju se treba učiti in učiti ter se neprenehoma usovršavati, ako hoče ustvarjati kaj trajno vrednega. A izkušnja uči, da tudi velik talent, ako ne napreduje, pogine v — maniri. S tem seveda nismo povedali nič novega, nego ponovili stare resnice. — Pošiljatelju pesmice »Odkar odšel sem«: Vam velja posebej isto, kar smo ravnokar povedali že več pošiljateljem skupno. — Č. Č. Študirajte, čitajte srbsko-hrvaške narodne pesmi! Aleksander Veliki je baje povsod nosil s seboj Homerja, vsaki slovenski poet-začetnik pa bi moral nositi v žepu kak zbornik krasnih srbsko-hrvaških narodnih poezij. Za takšen poetičen »hodizmano« si kupite vsaj dve drobni knjižici. Prvi je naslov: »Kraljević Marko« u narodnih pjesmah . . . uredio Ivan Filipović. Zagreb. Druga drobna, a zlata knjižica je: »Kosovo«, srpske narodne pjesme o boju na Kosovu. Sestavilo Stojan Novaković. U Biogradu. Knjižici Vam pošlje vsaka knjigarnica . . . Pozneje se lotite tudi ruskih narodnih pesmi. — Q.: Pesniti se pravi misliti in globoko čutiti. Pesem brez misli je nesmisel, verzi brez čuvstva — fraze . . .

